

XANIMLAR, BAYRAMINIZ MÜBARƏK!

Hər kəs ədalətli olacaq

www.adalet.az

ADALET

Qurucusu:
Adil Minbaşyev

Ictimai-siyasi, hüquq qəzeti

Qəzet 1990-ci ilin
iyulundan çıxır

№ 9 (6102) 7 mart 2025-ci il

Qiyməti 40 qəpik

Regionumuzda sadəcə sülh istəyirik

Bax:səh-2

Rüstem Hacıyev

Ukraynanın yeraltı sərvətlərini bölüşdürürlərlər?

Bax:səh-3

Fəxrəddin Altun: BMT-nin sülh və
təhlükəsizliyi bərqərar etməsində
çətinliklər mövcuddur

sində təşkil edilen "Daha ədaləti bir dünya mümkündür" adlı panelin iştirakçılarına videomüvaciətində bildirib.

Onun sözlerinə görə, Türkiye Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın "Dünya beşdən böyükdür" fikri de BMT-də islahata ehtiyacı olduğunu ifade edir:

"Biz daha hərtərəfli bir dünya inşa etməye çalışırıq. Dövlətlər, QHT-lər və media quruluşları arasında daha güclü əlaqənin tərtib edilməsinə ehtiyac var. Türkiye beynəlxalq ixtiyayı də iştirakı ilə daha ədalətli bir dünya inşa etməyin mümkünlüyünə inanır".

Türkiyə PKK-ya qarşı plan hazırlayır

Türkiyə rəhbərliyi qadağan olmuş Kürdüstan Fehlə Partiyasının (PKK) idarəti Abdulla Öcalanın çağrısına tabe olmayaraq silahı yerə qoymaqdan imtina edəcəyi təqdirdə hərbi eməliyyatlar planı hazırlanır.

Adalet.az xəber verir ki, bu barədə Türkiye Prezident Administrasiyasının Kommunikasiya idarəsinin rəhbəri Fəxrəddin Altun martın 4-de Bakıda Türkiye Prezident Administrasiyasının Kommunikasiya idarəsi tərəfindən "Stratcom Public Forum" çərçivəsində təqdim edilmişdir. "Daha ədaləti bir dünya mümkündür" adlı panelin iştirakçılarına videomüvaciətində bildirib.

ZELENSKİ DEYƏSƏN

MAYKASINI ÇEYNİYƏJƏY

Aqil Abbas
aqilabbas@rambler.ru

Saakaşvili həqiqətən Gürcüstana demokratiya götirdi, Gürcüstanı inkişaf etdi, islahatlar aparıldı, korrupsiyanı müəyyən mənada azaltdı, rüşvəti aradan qaldırdı. Sonra da getdi Avropanın və ABŞ-in fişürüngə Putini kəllə atdı, ondan sonra da ABŞ və Avropa Putinin qorxusundan Saakaşvilinin arxasından qaçdırılar, arxası üstə düşdü yərə, qalstukunu ceynədi.

ABŞ və Avropa dövlətləri o boyda prezidenti doladılar barmaqlarına, göndərdilər Ukraynanın Odessa şəhərinə icra başçısı. O bunu niya özünü sügəndirdi, hələ də anlamırıam.

İndi da "dəliyə yer ver, əlinə bel ver", ABŞ və Avropa dövlətləri Zelenskini Rusiyaya qarşı qoyduclar. Üç ilidə mühərribə gedir, Ukrayna dağıltı, 10 milyon ukraynalı Avropaya qaçıb, milyondan da çox ukraynalı mühərribədə həlak olub. Və ABŞ gördü ki, Zelenski yolu ilə Rusiyani dağında bilmədilər, Tramp da Zelenskinin arxasından qaçı, o da arxası üstə yox, bu dəfə dələtə düşdü yərə, indi qalbə çabalaya-çabalaya.

Yəqin tezliklə görəcəyik ki, ABŞ və Avropa dövlətləri Zelenskini Gürcüstanın Lançuxutı şəhərinə icra başçısı göndəriblər.

Azərbaycanda bu müavinatlar artırıldı

Bax:səh-2

Regionumuzda sadəcə sülh istəyirik

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan Azərbaycanın dövlət başçısı İlham Əliyevlə görüşünün təsəssüratlarını paylaşır.

Adalet.az xəber verir ki, bu barədə Türkiye lideri sosial şəbəkədə paylaşım edib.

"Qardaşım, Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevi Türkiyədə qonaq etməkdən çox məmənən oldum. "Bir millət - iki dövlət" şüarı ilə təcəssüm olunan qardaşlıq münasibətlərimizdə hər sahədə böyük irəliliyişlər əldə edirik. Ölkələrimiz arasında əlaqələr müdafiədən tutmuş ticarət qədər bir çox sahələrdə daim inkişaf edir", - Türkiyənin ölkə başçısı qeyd edib. O, bu əməkdaşlıqlar arasında enerji sektorunun ön sıradə olduğunu da vurğulayıb.

Ərdoğan Baki və Ankaranın sadəcə sülh, əməkdaşlıq istədiyi vurgulayıb: "Bunu ifadə etmək istərdim: Türkiye və Azərbaycan sülhün, əmin-amanlıq, rıvanlılığın tərəfindədir. Regionumuzda sadəcə sülh istəyirik, əməkdaşlıq istəyirik, birlikdə inkişaf etmek istəyirik. İnşallah, bundan sonra regional sülhə, rıfah və əmin-amanlıqla yönəlmış hər cür laiyələri birlikdə həyata keçirmək əzmindeyik".

"Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun xüsusilə Türk dünyasını birləşdirmək üçün çox böyük faydası var"

Bizim birgə heyata keçirdiyimiz enerji layihələrimiz, eyni zamanda, nəqliyyat layihələrinin reallaşdırılmasına da imkan verdi.

Bu barədə Prezident İlham Əliyev İğdir-Naxçıvan qaz kəmərinin videobağlı formatında açılışında çıxışında deyib.

"Bu gün Türkiyəni Azərbaycanla birləşdirən Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu çox gözəl üstünlükler təmin edir. Həm ölkələrimiz üçün, həm də daha geniş coğrafiya üçün, xüsusilə Türk dünyasını birləşdirmək üçün bu nəqliyyat xəttinin çox böyük mənası var, çox böyük faydası var", - deyə dövlətimizin başçısı əlavə edib.

Prezident İlham Əliyev 8 Mart - Beynəlxalq Qadınlar Günü münasibətlə Azərbaycan qadınlarını təbrik edib

Prezident İlham Əliyev 8 Mart - Beynəlxalq Qadınlar Günü münasibətlə Azərbaycan qadınlarına təbrik məktubu ünvanlayıb.

Məktubda deyilir:
"Hörməti xanımlar!

Sizi Beynəlxalq Qadınlar Günü münasibətlə ürekdən təbrik edirəm. Həminin cənablılığı, səadət və işlərinizdə müvəffəqiyətlər arzuluyıram. Azərbaycan qadınları hər zaman cəmiyyətin mənəvi dayağı olmuş, daim üvü amallarla yaşımışlar. Coxəsrlək mədəni-mənəvi sərvətlərimizin günümüzdək layiqince qorunub saxlanılmasında nəcib və gözəl analarımızın misilsiz xidməti vardır. Onlar öz güclü iradələri, vətənpərvərlik və fedakarlıqları ilə yurdumuzun mübarizə salnamesində silinməz izlər qoymuşlar.

Azərbaycan qadınlarının dünyadan bir sira qabaqcıl ölkələrinin qadınlarından daha əvvəl seçib-seçilmək hüququ qazanmaları yeni dövr tariximizin əlamətdar faktlarındandır. Mədəniyyət, elm, təhsil və səhiyyənin ən müxtəlif istiqamətləri üzrə müsəlman Şərqi qadınları arasında ilk addımları atmaları onların yüksək yaradıcı potensialının nəticəsidir. Təqdirəlayıq haldır ki, müsər gənc xanımlarımız bu ənənələrə ehtirət besleyir, nəsillerin mənəvi varişiliyi principini lazımlı qoruyur, öz maarifpərvər, ziyanlı sələflərinin yolunu uğurla davam etdirirlər. Ətən müddət ərzində milli dövlət quruluğu prosesində yaxından iştirak edərək bütün sahələrdə ezmələ çalışın qadınlarımız Vətənimizin qüdrətinin artırılması, xalqımızın rifahının yüksəlməsi naminə dolğun və səmərəli fealiyyətin göstərmiş, sosial-iqtisadi və mədəni inkişafda müümən nailiyyətlər əldə etmişlər. Müqəddəs ailə dəyərlərimizə dərin sədəqət nümayiş etdirdən qadınlarımız ölkəməzin ictimai həyatında böyük nüfuzu malikdirlər. Əminəm ki, onlar gənc nəslin Vətənə və milli ideallara bağlılıq ruhundada yetişməsi üçün bundan sonra da qüvvələrini əsirgeməyəcək, həmçinin ictimai-mənəvi mühitimizi yenidən təhəfələrlə zənginləşdirəcəklər.

Əziz xanımlar!
Bayramınız mübərək olsun!"

Tahir Budaqovdan Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı açıqlama

Azərbaycanın İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı - D8-e üzv olması, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı, BRICS kimi nüfuzlu platformalarda terəfdəş ölkə kimi işbirliyini diqqət mərkəzində saxlaması yeni geosiyasi çağırışlar fonda mühüm əhəmiyyət te malikdir.

Adalet.az xəber verir ki, bunu Yeni Azərbaycan Partiyası Sədrinin müavini, Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqov Yeni Azərbaycan Partiyasının Konsti-

tusiya və Suverenlik ilinə həsr olunan "Bəsiretin zəfəri" mövzusunda tədbirdə çıxışı zamanı deyib.

O bildirib ki, bu gün Azərbaycanın xarici siyasetinin əsas prioriteti türk dünyasında ikitərefli və çoxşaxəli əlaqələri inkişaf etdirək Türk Dövlətləri Təşkilatını daha da gücləndirməkdir.

"Hazırda ölkəmizin fəal təşəbbüsleri Türk dünyasında dövlətlərə münasibətlərin yüksələn xətt üzrə inkişafına xidmət etmək-

lə yanaşı, yeni perspektivlər yaradır. Qarşidakı dövrə Zəngəzur dəhlizinin reallaşdırılması və Orta

dəhlizin inkişaf etdirilmesi türk dövlətlərinin yeni çoxtərefli əməkdaşlıq platformasında bir araya gelməsinə, bütövlükdə Türk dünyasında integrasiyanın güclənməsini də şərtləndirəcək. Bütün bunlar isə yeni dünya nizamı şəraitində Avrasiyada, xüsusilə də Türk dünyasında geosiyasi feallığın artmasına təkan verərək uzunmüddətli hədəflərə nail olmağa real zəmin yaradacaq", - deyə T.Budaqov qeyd edib.

Nicat

XİN-dən Paşinyana cavab

Ermənistan tərəfi həqiqətən də bölgədə kommunikasiyaların açılmasında maraqlıdır, öhdəliklərdən boyun qaçırılmamalı və bölgədəki yeni realillərlə uyğun şəkildə kommunikasiyaların açılması istiqamətində praktiki addımlar atmalıdır.

Adalet.az xəber verir ki, bunu Azərbaycanın Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat katibi Ayxan Hacızadənin Ermənistan Baş nazirinin "Armen-

press" xəber agentliyində kommunikasiyalara dair dərc olunmuş məqaləsi ilə bağlı yerli medianın sualına cavabında deyib. "30 ilə yaxın bir müddətde Azərbaycanın beynəlxalq səviyyədə tanınmış suveren ərazilərini işgal altında saxlamış, Azərbaycanın Naxçıvan Muxtar Respublikasının blokadaya düşməsinə səbəb olmuş Ermənistanın 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra dörd ilde də kommunikasiyaların açılması üzrə real danışqlar prosesinə müsbət töhfə ver-

mədiyi hər kəse məlumatdır. Azərbaycanın qərbi bölgələrini Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə birləşdirən kommunikasiyaların açılması məsəlesi ilə bağlı Ermənistan yazılı təsbit olunmuş və imzalanmış öhdəliklərinin mövcud olduğunu bilsə də, onları in迪ye qədər yerinə yetirmiyib.

Ümumilikdə, Ermənistən mahiyyətə əhəmiyyəti olmayan, icrası çətin və praktiki cəhətdən uzun marşrutlar üzrə təkliflər ireli sürməsi diqqəti prosesdən və öhdəliklərindən yayındırmaq məqsədi daşıyır", - məlumatda qeyd olunub.

Azərbaycanda bu müavinatlar artırıldı

"2025-ci ilde icrasına başlanılan sosial paket çərçivəsində artıq bir səra müavinətlərdə artım reallaşır".

Adalet.az xəber verir ki, bunu iqtisadi deputat Vüqar Bayramov deyib. O bildirib ki, artımlar bu ilden etibarən minimum emekhaqqı məbləğinin dəyişməsi ilə bağlıdır:

"Belə ki, Azərbaycanda bəzi sosial müavinətlərin məbləği minimum emekhaqqı ilə birbaşa bağlıdır. Bu baxımdan, minimum emekhaqqındaki dəyişiklik onların məbləğində artımlar ile müşahidə olunur. Ceza çəkmədən azad edilmiş tibbi və sosial yardımə ehtiyacı olan şəxslər müavinətin məbləği minimum emekhaqqının 4 misli həcmindədir. Bu o deməkdir ki, həmin müavinətin məbləği artıq 1380 manatdan 1600 manatdək (400 manat X 4) yüksəlib. Özələşdirilən və idarəetməyə verilən dövlət müəssisələrinin istehsalat qəzası və ya xəud peşə xəstəliyi nəticəsində sağlamlığı pozulmuş işçisinə və ya bu səbəbdən hələk olmuş işçisinin ailə üzvlərinə və himayəsində olan digər şəxslərə aylıq müavinətin məbləği isə 345 manatdan

müavinətlərdə minimum emekhaqqı məbləğinə uyğun olaraq artırılır. Belə ki, peşə emek qabiliyyətinin itirildikdə - minimum aylıq emekhaqqının emek qabiliyyətinin itirilmə faizi 80 faizdir, o zaman həmin aylıq müavinətin məbləği 276 manatdan 320 manatdək artırılır. Belə hallarda dənizyəsinin dəyişənlərin ailə üzvlərinə və himayəsində olan digər şəxslərə aylıq müavinətin məbləği isə 345 manatdan

400 manata çatdırılıb". Deputat qeyd edib ki, artımlın baş verdiyi digər ödəniş dəfn üçün müavinətdir: "Belə ki, əmək pensiyaçıları vəfat etdikdə isə əmək pensiyasının minimum məbləğinin üç misli məbləğində ödəniş edilir. Bu o deməkdir ki, pensiyaçı vəfat etdikdə dəfn üçün müavinət gelən ay 840 (280 manat X 3) manatdan 960 (320 manat X 3) manata yüksəlib. Minimum emekhaqqı ilə bağlılığı olmayan bir səra sosial müavinət və təqaüdlərdəki artımlarla bağlı da yaxın zamanlarda qərarlar verilecek. Dövlət başçısı tərəfindən sosial müavinətlər və təqaüdlərin artırılması ilə bağlı Nazirlər Kabinetinə tapşırıq verilib. Nazirlər Kabinetin tərəfindən artıq bir istiqamətdə təkliflərin hazırlanması həyata keçirilir. Təkliflərin hazırlanması, maliyyə əsaslandırılmışının aparılması başa çatdıqdan sonra bu istiqamətdə artımlar reallaşacaq. Nazirlər Kabinetin tərəfindən təkliflər bu ayın ikinci yarısında təqdim olunacaq".

Nicat Novruzoglu

Dövlət sərhədini pozan 22 əcnəbi saxlanıldı

Bu ilin fevral ayında Dövlət Sərhəd Xidməti tərəfindən dövlət sərhədini pozduqlarına görə 30 nəfər saxlanıldı.

Adalet.az xəber verir ki, bu barədə Dövlət Sərhəd Xidmətinin Mətbuat mərkəzinin məlumatında deyilir.

Onların 8-i Azərbaycan, 10-u Pakistan, 4-ü Mərakeş, 1-i Əfqanistan, 1-i Əlcəzair vətəndaşı olmuşdur. O cümlədən 6 nəfər İran İslam Respublikası vətəndaşı 3 ədəd "Layner" tipli üzmə vasitəsində dövlət sərhədini pozaraq külli miqdarda narkotik vasitəni ölkə arazisine keçirməyə cəhd gətərərən Daxili İşlər Nazirliyi ilə birge keçirilmiş eməliyyat tədbirləri nəticəsində Xəzər dənizinin Azərbaycan Respublikasına mənsub bölməsində saxlanılmışdır.

qanunsuz miqrasiya ilə mübarizə tədbirləri nəticəsində saxtalasdırılmış tarix möhürü və pasportla, özgesinə məxsus sənədlə dövlət sərhədini keçməyə cəhd göstərən 9 nəfər saxlanılmışdır;

sərhəd rejim qaydalarını pozduqlarına görə 779 nəfər saxlanıldıq bərələrində müvafiq tədbirlər görülmüşdür;

cinayətkarlığa qarşı mübarizə tədbirləri nəticəsində hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən axtarışda olan 298 nəfər saxlanıldıq aidiyyəti orqanlara tehlil verilmiş, ölkədən çıxışı qadağan edilmiş 397 nəfərin ölkəni tərk etməsinin, giriş qadağan olunan 15 nəfərin isə ölkəyə daxil olmasına qarşısı alınmışdır;

narkotik vasitələrin qeyri-qanuni dövriyəsinə qarşı mübarizə tədbirləri nəticəsində 155 kilogram 193 qram narkotik vəsite, 191 ədəd heb və 105 litr maye şəkillində narkotik tərkibli güclü tesirədici vasitə hesab edilən madde aşkarlanaraq dövriyədən çıxarılmışdır;

qaçaqmalçılıq fealiyyətinə qarşı mübarizə tədbirləri nəticəsində ümumi dəyəri 16 milyon 787 min 836 manat olan qaçaqmal, o cümlədən 20 ədəd 9 mm-lıq tapanca mərmisi, dərman vasitəleri, spirli içki və tütün məmulatları aşkar olunaraq götürülmüşdür.

Dövlət sərhədlerimizin etibarlı mühafizəsinin təşkili istiqamətdən tədbirlər davam etdirilir.

Ekspert: "Naxçıvan elektrobuslardan ibarət ilk şəhərimiz olacaq"

"Naxçıvan şəhərinin ictimai nəqliyyat sisteminin yenilənməsi ilə bağlı dünən verilən Prezident sərəncamı bir neçə maraqlı detali ilə diqqətəlayiqdir. Sərəncamın uğurla icrası Naxçıvanda ekoloji təmiz, dayanıqlı ictimai nəqliyyat sisteminin qurulması ilə yanaşı, bərə səməqamları ilə əla-mətdardır".

Adalet.az xəber verir ki, bunu nəqliyyat üzrə ekspert, hüquqşunas Ərşad Hüseynov deyib.

Onun sözlerinə görə, ilk dəfədir ki, paytaxt Bakıdan kənar bir şəhərimizin ictimai nəqliyyatının yenidən qurulması istiqamətində belə ciddi addım atılır, dövlət tərəfindən kifayət qədər sanballı vəsait qoyulur:

"Sərəncam tam icra edildikdən sonra Naxçıvan şəhərdaxili ictimai nəqliyyatı tam ekoloji təmiz nəqliyyat vasitələrinən (elektrobuslardan) ibarət olan ilk

şəhərimiz olacaq. Sərəncamın icra edilməsi ilk dəfə "BakuBus" MMC-nin Bakıdan kənar bir şəhərdə ictimai nəqliyyat xidməti göstərməsi demək olacaq. Güman edirəm ki, bu, təşkilati-hüquqi forma olaraq "BakuBus"ın töreme müəssisəsi və ya filialı (şöbəsi) kimi fəaliyyət göstərəcək. Bu sərəncam həm

də ölkəmizdə elektrobusların istehsalına (yığım yolu ilə olsa da) ciddi stimul olacaq.

Güman edirəm ki, Naxçıvan üçün tədarük ediləcək 60 ədəd elektrobus yerli yığım olacaq və bu sıfırı həmin yığımı həyata keçirən müəssisəyə ciddi iqtisadi dəstək verəcək.

Bu həm də ölkəmizdə ictimai nəqliyyatın inkişafına yanaşmaların dəyişməsi deməkdir. Atılan bu addım şəhərlərimizdə mobililyin təminində ictimai nəqliyyatın prioritetini və ictimai nəqliyyatın inkişaf üçün dövlətin ciddi iqtisadi dəstəyinin zəruri olduğunu göstərir.

Nicat Novruzoglu

Təhsildə növbəti neqativ: Pedaqoq, direktor Lamiyyənin dılənci performansı

Bu gün mediamızın səhifelerində maraqlı xəbərlərə rastladım. Xəbərlər tam anlamı ilə öz sahəsində olan problemləri, acıncacıqlı vəziyyəti ortaya qoyurdı.

Xəber ad gününə alınan hədiyyəni bəyənəmediyi üçün müəllimləri təhqir edən pedaqqoqdandır.

Deməli, məktəbin müəllimləri yığışış bir yerdə, pul "atışib, direktora 600 manatlıq hədiyyə alıblar. Rüşvet almağı həyat tərzinə çevirən direktor hədiyyəni rüşvet kimi anlayıb və elə ordaca ucu "hədiyyə"yə görə." Mənə dilənci payı lazmış deyil" deyib. Hətta hədiyyə verənləri "diləncilər", qaraçılardır" deyərək təhqir edib.

Bu diktator müəllime Bakının Pirallahi rayonu, Gürğen qəsəbesi, 231 nömrəli tam orta məktəbin direktoru Lamiye İlhamsoydur.

Deyilənə görə, vəzifəsindən azad edilib. Mənzərədən görünür ki, 2022-ci ildən etibarən - tam 3 ildir ki, bu direktor bayramlarda, şənliklərdə, özəl günlərdə ona verilən "hədiyyə-rüşvet" bahalı olub deyə səsi çıxmışdır.

Amma bu dəfə ki, "hədiyyə-rüşvet" elə də yüksək məbləğ olmadığı üçün İlhamsoyu özündən çıxarıb. Müəllimləre

bəla olmağa çalışarkən öz başına bəla açıb. Direktor ele anlayıb ki, tərcüməyi halında "2009-cu il tarixində Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvüdür" yazdırmaq onu gələn bələlərdən qoruyaçaq. Amma qorunmayıb.

Day anlamayıb ki, Dövlət Gömrük Komitəsinin Əməliyyat-İstintaq Baş İdarəsinin rəisi vəzifəsində işleyen Məsum Rəsulov, Dövlət Gömrük Komitəsinin strukturuna daxil olan "Azərterminal-kompleks" birliliyinin sabiq direktoru, gömrük general-majoru Ehtiram Xəlilov da YAP-in üzvü idi, amma dövlət büdcəsini taladıqlarına görə YAP onları qorunmadı.

Deyilənə görə, MN-deki 143 milyonluq yeyintiyə görə həbs edilən dəstənin üzvləri da YAP-in üzvlərimiş, amma nolsun, YAP onları qorunmadı. Uzun sözün qisası, YAP-ı özüne qalxan edən Lamiyyə direktor gərək biləydi ki, bizim qanunlarımız şahdır. Heç kimin xətası bağışlanmır. İndi nolsun ki, o qədər bündə talanmasından sonra ne gömrük generalları "icəridə" qaldı, ne də 143 milyon yeyintinin eśl səbəbkarının "gül üzüne püfff" deyən oldu.

Lamiyyə diktator-direktor bunları bilmış olsayıdı, yəqin ki, 600 manatlıq hədiyyə-rüşveti alıb səssizcə oturardı yərində. Görün bu diktator məktəb direktorunun gözünü pula necə bağlayıbsa, Elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev tövsiyələrini də qulaq ardına vurur. Nazir məktəblərdə bayram ərefəsində pul yığımı məsələsinə münasibət bildirirən demisdi ki, bu bütün məktəblərdə baş vermir, ayrı-ayrı məktəblərdə baş verir: "Ayri -ayri məktəblərdə baş verdikdə müvafiq şəkildə vətəndaş şikayəti olur. Hər bir hal araşdırılır və bununla bağlı məlumat verilir".

Aha, di getdinnim?

Əntiqə Rəşid

USAID ölmədən əvvəl 250 milyonun yarısını Ermənistana köçürə bildi

Xəber vermişdik ki, ABŞ Prezidenti D.Tramp beynəlxalq yardım proqramları üçün maliyyəni dondurur. Xəttirəyirsizsa, xəberde bildirmişdik ki, ABŞ-nın Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAID) 2024-cü ilin sentyabrında Ermənistana maliyyə yardımının həcmi iki dəfədən çox - 120 milyon dollarдан 250 milyon dollara qədər artıracağını elan etmişdi. ABŞ dünyasının ən böyük yardım təminatçısı olan USAID və Oxfam America -nın fəaliyyəti ən azı 3 ay davandırılacaq.

Adalet.az xəber verir ki, 2024-cü ilde Ermənistana ABŞ-la əməkdaşlığın inkişafı çərçivəsində nəzərdə tutulmuş USAID ilə grant sazişində nəzərdə tutulan ümumi 250 milyon dollar əvəzinə 110 milyon dollar alıb. Bu barədə Ermənistana Xarici İşlər Nazirliyi məlumat yayıb: "2024-cü ilə qədər 250 milyon dol-

lardan 110 milyon dollar ayrılib, onun təqribən 49 milyon dolları "Demokratik keçidin təşviqi"ne yönəldilib", - XİN-dən bildiriblər. Bu təşəbbüs çərçivəsində 5 program həyata keçirilib: qanunun alılıyi və insan hüquqları (6,6 milyon dollar), yaxşı idarəetmə (təxminən 18,9 milyon dollar), siyasi rəqabət və konsensusun yaradılması (təxminən 8 milyon dollar), vətəndaş cəmiyyəti və media (13,6 milyon dollar), humanitar yardım (1 milyon dollar). Təxminən 60 milyon dollar "iqtisadi təhlükəsizliyin yaxşılaşdırılması" çərçivəsində proqramlar arasında böyük lüdürüllər. Belə ki, özəl sektorun məhsuldarlığının artırılmasına təqribən 29,8 milyon dollar, işçi qüvvəsinin inkişafına təxminən 3,2 milyon dollar, enerji xidmətlərinə təqribən 25,8 milyon dollar, humanitar yardıma isə 1 milyon dollar ayrılib. Qeyd edək ki, son günlər ABŞ

Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin (USAID) bir neçə bölməsində 500-ə yaxın işçi ixitisar edilib. Məlumatə görə, qovulanların çoxu Əfqanistan, Suriya və Ukraynada işləyənlər olub.

Əntiqə Aslan

Rüstəm Hacıyev

Ukraynanın
yeraltı
sərvətlərini
bölüşdürürlərlə?

Ukrayna prezidenti Volodimir Zelenski Ağ Evde Donald Trampa qalmaqallı görüşündən sonra, Ukraynanın yeraltı sərvətlərin istehsalının ABŞ-a verilməsiyle bağlı artıq razılışdırılmış müqaviləni imzalamadan birbaşa Londona yollandı və Trampin arzularından birinin demək olar ki, üstündən xətt çəkdi.

Tramla görüşdə Zelenskinin əsas tələbi ayəşkəs elan olunduqdan sonra, Ukraynanın təhlükəsizliyinə zəmanət verilməsi idi. Lakin Tramp və görüşdə iştirak edən vitse prezident Marko Vens qətiyyətlə Ukrayna prezidentinin təkliflərindən yayınaraq, onu hətta müharibənin başlamasında günahkar olmaqdə ittihad etməklə, Rusiya haqq qazandırmağa çalışırdılar. Nəticədə Zelenski görüşü yarımqıq dayandıraraq, "Oval otağı" tərk etməli oldu.

Vaşinqtondan birbaşa Londona gedən Ukrayna prezidenti Böyük Britaniyanın baş naziri Kir Starmerla görüşdü və ABŞ prezidenti ilə keçirilən yarımqıq qalan görüş barədə ona məlumat verdi.

Britaniyanın baş naziri dərhal Avropanın aparıcı dövlətlərinin liderlərini Londona çağırı və yaranmış vəziyyətdən istifadə edərək, Ukraynanın yeraltı sərvətlərin istehsalının onlara həvələ edilməsi əvəzində, Zelenskiyə ölkəsinin təhlükəsizliyinin təmin olunacağı ilə bağlı zəmanət verməyə hazır olduğunu bəyan etdi.

Nüvə potensialına malik Böyük Britaniya və Fransyla yanaşı, Almaniya, Polşa və Pribaltika dövlətləri atəşkəs elan ediləcəyi təqdirdə, Ukraynaya sühħmərləri hərbi qüvvələrini göndərmək barədə zəmanət verəcəklərini bildirdilər. Yəni bununla da, faktiki olaraq NATO səviyyəsində yeni hərbi blok yaradıla biləcəyini nümayiş etdirdilər. Starmer və Makron bununla bağlı Trampa görüşüb vəziyyəti ona izah etməyə çalışacaqlarını bəyan etdilər.

Tramp əvvəldən də deyirdi ki, Ukrayna Avropadadır və onun təhlükəsizliyinin qorunması Avropa dövlətlərinin üzərinə düşür.

Starmer və Makron bundan istifadə edərək, Trampa uzun etməyi çalışacaqlar ki, Avropa birliliyinin Ukraynada biznes yaratması və gələcəkdə bu ölkəyə sühħmərlərlərini göndərməsi Ukraynanın təhlükəsizliyinin təminatı ola bilər. Tramp üçün isə Ukraynanın heç bir əhəmiyyəti olmadığı hamıya məlumdur.

Rusiya prezidenti Vladimir Putin, hələlik susur və hiss edir ki, Qərrblə ABS ona torba tikə bilərlər. Ona görə də özü hələki bir fikir bildirməsə də, Kremlə yaxın jurnalust Zarubinin dili ilə Trampa çatdırır ki, Rusiya da öz "ərazilərində" ABŞ-a faydalı mineralların istehsalı ilə bağlı imkan yarada bilər.

Təbii ki, "öz ərazilərində" dedikdə, jurnalist (oxu Putin), işğal etdikləri Donetsk, Luqansk vilayətlərini nəzərdə tutur. Yəni Ukraynanın yeraltı sərvətlərinin yarısı Avropaya, digər yarısının yəlti sərvətləri isə ABŞ-in payına düşür. Əslində Tramp üçün Ukrayna və yaxud Rusiya ilə işbirliyi quracağının heç bir fərqi yoxdur. Əsas odur ki, istədiyinə nail olsun.

Və beləliklə, nəhayət ki, Ukraynanın faciəsi zərərdən "terəflər" başlıqları münaqışının bəhrəsini görə bilərlər. Avropa (oxu Böyük Britaniya) öz payını, ABŞ öz payını götürür, Rusiya beynəlxalq səviyyədə tanınmadsa, faktiki olaraq, işğal etdiyi ərazilərə sahib olur, Ukrayna isə... vurulmuş kart kimi, artıq heç kimi maraqlanır.

Təbii ki, hadisələrin bu ssenari ilə davam etməsini istəməzdik. Təəsüflər olsun ki, hegemon dövlətlərin mərəqələri qarşısında bizim kimi milyonların istekləri nəzərə alınır...

Zelenski müharibənin bitməsi üçün birinci mərhələni açıqladı

Ukrayna prezidenti Volodimir Zelenski Ukraynadakı münaqışaya son qoymağa hazır olmasından danışb.

Adalet.az xəber verir ki, onun sözlərinə görə, birinci mərhələ hava məkanında və dənizdə ateşkəslə genişişmişləşən mühəbadiləsi ola bilər.

Bura uzaq mənzilli PUA-ların istifadəsinə qadağa, enerji və digər infrastruktur obyektlərinə zərbələr endirilməsi, dənizdə ateşkəs daxildir.

Zelenski qeyd edib ki, Rusiya da eyni şeyi etsə, Ukrayna bu şərtlərlə razılışmağa hazırlıdır.

"Biz bütün növbəti addımları çox tez keçmək və yekun razılaşmanın razılışdırmaq üçün ABŞ-la işləmək istəyirik", - deyə Zelenski yazıb.

Səxavət Məmməd

Ukrayna savaşından sonra nə olacaq?

Hər işdə nəticə çox önemlidir. Bəzən ciddi nəticə əldə edə bilməyənlər, yaxud hiyləgər olanlar nəticəni arxa plana atı, özünə ehtiyac limitini artırı bilirlər. Bunu insanlara da, dövlətlərə də şamil etmək olar. Rusiya-Ukrayna müharibəsinin uzanması iddia olunurdu ki, Rusyanın çöküşünə getirib çıxarıcaq. Bunu heç şübhəsiz Rusiya tərəfi də biliirdi. Ona görə də Rusiya iqtisadiyyatını hərb iqtisadiyyata çevirdi. Rusiya tərəfi bilir ki, hərb iqtisadiyyata keçid etməklə həm öz istəyinə çata biləcək, həm də bir neçə il bu iqtisadiyyata ehtiyacı olacaq. Belə ki, boşaldılmış silah-sursat anbarları dolmalıdır. Bunun özü də illərlə vaxt alacaq.

Bundan əlavə, müharibə bitəcəyi təqdirdə, Rusiya yenidən silah bazarına geri döñəcək. Eləcə də Ukrayna ərazisində müəyyən hədlərə çıxaraq, müdafiə sistemi qurmaqla əldə etdiklərini qorumağa başladı. Gücü çatdıığı qədər isə yeni yaşayış məntəqələri tutdu və buna davam edir. Rusiyaya qarşı tətbiq edilən sanksiyalar nə qədər ağır olsa da, ruslar sanksiyaları yara bildilər. Qərəbə Rusiya arasında isə ticarət olduğu kimi davam edir, hətta araşdırılmalara görə bəzi sahələrdə bu ticarət dövriyyəsi genişlənib də. Ancaq bu ticarət birbaşa yox, dolayı yolla aparılır.

Yeni ağıllı dövlətlər və iş adamları böyük pullar qazanmaqdadır. Sanksiyalara qədər Rusiya bazarında monopoliyalar mövcud idisə, artıq kim hansısa bir məhsulu Rusiya bazarına gətire bilirsə, rahatlıqla gire bilir. Müharibənin uzanması ilə Rusiya özünə ehtiyacı artırımağa başladı. Ukrayna tərəfi də işşəli, təcavüzü qoyma bir kənara, Qərb ölkələrini inandıra bilməşdi ki, onlardan sonra növbəti hədəf Avropa ölkələridir. Rusiyaya qarşı birleşmək, habelə məsələnin Ukrayna ərazisindən kənara çıxmaması üçün addımlar atıldı. İlk bir il ərzində heç kim verdiyi pulun, göndərdiyi silahın hesabatını tələb etmirdi. Hər kəs ülvə bir şey üçün addım atlığıını düşünürdü. Proses uzandıqca və sahədə heç bir nəticə əldə olunmadıqca, artıq sorğu-suallar da başlamış oldu. Müharibənin ikinci ili tamam olmamışdan, Qərb mediasında verilən vəsaitin başqa yerlərə getmesi yönündə yazılar dərc olunmağa başladı. Hətta pulların yeyilməsi, memurların Avropada bahalı villalar alması barədə araşdırımlar da aparıldı. İstər-istəməz, insan nə qədər dəstək olur olsun, əger ortada nəticə yoxdur, hesabat istəməyə başlayır. Qərb ölkələrinin bəlkə də ən böyük səhvi müharibənin ilk ilində məsələni bitirməməsi oldu. Yeni Rusiya ordusu zəif, reform getməmiş, döyüş qabiliyyəti çox aşağı bir vaxtda. əger hansısa ölkələr qoşun göndərə və Rusiyani həm sahədə, həm də masada məğlub edə bilərdilər. Ukraynalı bəzi zabitlər Qərb mediasına verdiyi müsahibələrdə açıq şəkildə deyirdilər ki, müharibənin ilk 6 ayındaki Rusiya ordusu ilə bir il sonrakı Rusiya ordusu arasında böyük fərq yaranmışdı. Səbəb Rusiya tərəfinin reformu həyata keçirməsi idi. Zəif vaxt qoşun göndərməyib, indiki məqamda qoşun göndərmək heç nəyi dəyişməyəcək. Müharibə görmüş ən zəif əsgərlər, müharibə görməmiş ən güclü əsgər arasından seçim et-səm, mütləq müharibə görmüş zəif əsgəri seçərəm.

Rusiya Suriya məsələsində də özüne ehtiyacı artırdı. Bunu isə hərəkətsizliklə etdi. Suriyadan Rusiya hərbə bazarlarının çıxarılması yönündə fikirlər səsləndiriləndə də yazıldım ki, region dövlətləri özleri imkan verməyəcək Rusiya çıxın. Rusiya da biliirdi ki, əger onlar çıxacaqsə, yerlərinin Türkiye hərbə bazaları dolduracaq. Bu isə İsrailin və İranın maraqlarına zidd olacaqdı. Təsədűrli dəyiş ki, BMT-də Rusiya əleyhinə qətnamə qəbul ediləndə, qətnamənin əleyhinə səs verən ölkələrdən biri də İsrail idi.

Burada iki səbəb ola bilərdi: birincisi, İsrail Türkiyənin Suriyada genişlənməsinin qarşısını almaq üçün sonradan dilə getirəcəyi niyyət, ikincisi isə Rusiya yəhudiləri. İsrail açıq şəkildə bəyan edir ki, Rusiya hərbə bazları ərazidə qalmalıdır. Hətta Türkiyənin 3 hərbə baza qurmasına bəzə ABŞ-yə şikayət edir. Türkiye İsrailin, İsrail isə Türkiyənin genişlənməsini istəmir. Bəzə olun halda, hər iki tərəfin razılışacağı xarici qüvvə Rusiya olacaq.

Sual yaranır, Rusiya-Ukrayna müharibəsi bu hədlərde bitərsə, qazanana kim olacaq? Rusiya-Ukrayna ərazisinin, hətta 30 faizini öz ərazisine qatmış olsa bəzə, qalib olmayıcaq. Çünkü 70 faizlik Ukrayna Avropa ittifaqına qatıla bilər. Bundan əlavə, ABŞ şirkətlərinin Ukrayna ərazisində girməsi elə Ukraynanın təhlükəsizlik qarantı sayılmır? Rusiya niyə qalib sayılmayıcaq? Çünkü əvvəller 100 faiz Ukraynatı təsir edə bilən ölkə 30 faizə kifayətənəcəksə, bu qələbə sayla bilməz. Əslində, ABŞ-nin məhz bu səbəbdən israrçı olduğunu düşünürəm. İndiki Rusiya propaqandası bunu qələbə kimi təqdim edə bilər, ancaq illər keçdikcə, məsələnin mahiyyəti ortaya çıxdıqda, indiki Rusiya hakimiyəti ağır təqnidlərlə üzləşəcək. Ona görə də bu hədlərdə bitəcək müharibənin əbədi olacağını düşünürəm...

Bu gün Azərbaycan hərb tarixinin ağır məqamlarla dolu bir səhifəsindən 17 il ötür.

Adalet.az xəber verir ki, 4 mart 2008-ci il gecə saatlarında Ermenistan və Azərbaycan arasında baş vermiş toqquşma tərixe Ağdərə toqquşması və ya Tərtər hərbi təxribatı adı ilə düşdü. Keçmiş Ağdərə (Mardakert) rayonunun Göyxar kəndi (xəritədə Levonov gedir) yaxınlığında ermənilərin keşfiyyat-diversiya qrupu ordumuzun üzbez mövqelərini elə keçirməye cəhd göstərdi.

1994-cü ildə Ermənistanda Azərbaycan arasında imzalanan ateşkes müqaviləsindən sonra müxtəlif miqyaslı bir çox qarşılıqli hümümlər baş vermişdi. Bunlardan en böyük 2008-ci ildə Ermənistanda ke-

oğlu (1988-ci il təvəllüdü, Şəki), Tusayev Nəmet Həbibulla oğlu (1988-ci il təvəllüdü, Zaqtala) və Ceyhun Bahəddin oğlu Səfərov (1978-ci il, Bakı) şəhid oldu və 12 erməni əsgəri öldürdü. Amma... Həmin gün Beynəlxalq Qırmızı Xaç təşkilatı isə Ermənistanda silahlı qüvvələrinin nəzarət etdiyi erazidən 5 Azərbaycan əsgərinin cəsədini götürüb Azərbaycan tərəfəne təhvil verdi. Xatırladım ki, ermənilər 8 Azərbaycan əsgərinin öldürülüşünü iddia edirdilər.

2-ci mübahisəli məqam: Bu toqquşmanın erməni tərəfi də, Azərbaycan tərəfi də öz qəlesi kimi qeyd etdi. Amma həmin toqquşma zamanı düşməndən 1 sm -də torpaq alınmamışdı. Ermənilər isə 1993-1994-cü illərdə zəbt etdikləri ərazilərdən 1

- Siz haradasınız? Nə ilə məşğulsunuz?

- Ön xətdə! Müdafiə xəttini möhkəmləndirmək!

- Hansı müdafiə xəttini möhkəmləndirmək? Bu dəqiqə Ermənistən Baş qərəgah rəisi Arutunyan mənimlə əlaqə saxlayıb bildirdi ki, siz hücum keçib "torpaqları" zəbt etmisiniz.

Yerevanda prezident aparıcı qarşısında mitinq keçirilir. Mən sizə əmr edirəm - - Tecili olaraq əvvəlki mövqelərimə qayıdin.

- OLUDU! - sözünü, 1974 -cü ildən hərbi xidmətdə olduğum bütün müddət ərzində söylədiyim qədər ürekden, böyük bir sevinc hissi, yüksək tempə söyləməmişdim. Lakin onun "əmrinə" məhəl qoyma-

Ağdərədə Sadıkov - Akopyan toqquşması: 2008-ci il, 4 mart...

cırılan prezident seçkilərindən dərhal sonra Ağdərədə baş verdi. Azərbaycanın verdiyi açıqlamaya görə, Ermənistandaqı prezident seçkilərindən sonra Martın 1-də baş vermiş insan haqları pozuntularından yayındırmaq üçün atəşkəsi pozmaqla başqa səmət yönləndirdi.

Ermənistanda verdiyi açıqlamaya görə, Ermənistandaqı seçkilərindən sonra daxili qarşılılığı bir fürsət olaraq gəren Azərbaycan, Ağdərə bölgəsinə ağır toplardan istifadə edərək gecə əməliyyati həyata keçirdi.

Ermənistən Müdafiə Nazirliyi gecə yarısı bir açıqlama verərək Ağdərə bölgəsinin təmas xəttinin 3-4 saat ərzində Azərbaycanın nəzarətində olduğunu elan etdi və davam edən qarşıdurmalardan sonra bölgədə nəzarətin bərpa edildiyini bildirdi. Döyüş təxminən 15:00-dək davam etdi.

Toqquşmadakı mübahisəli məqamlar

1-ci mübahisəli məqam: Ermənistən Xarici İşlər Nazirliyi və Müdafiə Nazirliyinin mənbələrinə görə, münaqişə nəticəsində 2 erməni əsgəri yaralandı və 8 Azərbaycan əsgəri öldürdü. Ermənistən o zamankı prezidenti Robert Koçaryan da incident zamanı 2 hərbçisinin yaralanmasını təsdiqləşmişdi: "Hərbçilərimizdən 1-i əlinən gülə yarası alıb, digeri isə minaya düşərək ayağını itirib. Düşünürəm ki, biz incidenti unuda və təmas xəttində sakitliyə bərpa edə bilerik".

Təbii ki, Kōçəryan kimi avantürist, qisasçı, şovinist birinin sözlerinə inanmaqda düzgün deyil. Amma Ermənistən da balaca bir yerdid. Bele bir incidente bağlı itkiyi gizlətmək də mümkün deyildi. 12 erməni əsgərinin mehv edildiyini bir müdədet sonra İrvandakı rəsmi dairələr təsdiqləmək məcburiyyətində qaldı. Cünki buna qədər Rusiya "Rossiya-24" televiziyanı ermənilərin 12 hərbə qulluqçusunu itirəmə haqqında ilk xəbərləri dünyaya çatdırıldı.

Diger tərəfdən, Azərbaycan Müdafiə Nazirliyi, ölkədəki qurumlara məlumat verdi ki, Ermənistandaqı seçkilərindən sonra (1 mart parlament qırğını) gündəmi dəyişdirməyə çalışın erməni tərəfi, Azərbaycan ile sərhəd bölgəsinə hücum etdi və başlayan qarşıdurmadada 4 azərbaycanlı əsgər İsmayılov Behruz Arzu oğlu (1988-ci il təvəllüdü, Şəki), Qasimov Yusif Oruc

sm -de geri çəkilmədi, üstəlik həmin poschlarda daha da möhkəmləndildi.

3-cü mübahisəli məqam: Döyüşə başçılıq edən komandanlar: Qondarma Artsaxın müdafiə naziri Movses Akopyan (1965-ci ildə DQR, Xocavənd (Martın) rayonunun Çartar kəndində anadan olub.) və bizdən isə Silahlı Qüvvələrin Baş Qərəgah rəisi Nəcəddin Sadıqov idi.

Bu qarşıdurmadan sonra Rusiya və ABŞ Xarici İşlər Nazirliyi tərəfləri atəşkəs qaydalarına riayət etmələri barədə xəbərdar etdi, Ermənistən və Azərbaycan arasında vasitəcilik edən ATƏT-in Minsk qrupu isə münaqişəni pislədi.

Nəcməddin Sadıqov amili və döyüşün ugursuzluq "qanunauyğunluğu" - general -mayorun iddiaları

Yeri gəlmışken, öten il Müdafiə Nazirinin sabiq müavini, Hərbi Hava Qüvvələri və Hava Hükümdən Müdafiə Qoşunlarının sabiq komandanı general-major Altay Mehdiyev Nəcəddin Sadıqovla bağlı sensasiyon məlumatlar yaydı: Ən uğurlu əməliyyatlarından biri də, 2003-ci ildə rəhbərliyin altında, düşmənin nəzarəti altında olan Buzqov dağlı-Havuç kəndi arasında 70 kv.km yaxın ərazidə yerləşən bütün strateji hündürlükleri azad etməyimiz olmuşdur. Dəhşətliyənən ondan ibaretdir ki, keçirdiyim döyüş əməliyyatının ən qızığın vaxtında yeni azad etdiyimiz Buzqov dağında əməliyyatı idarə edərək, o zaman Baş Qərəgah rəisi vəzifəsindən on general Sadıqov N. mənimlə mobil telefonla əlaqə saxlayaraq, taktiki vəziyyətə maraqlanmadan, aşasdırmadan, çox acıqlı və qəzzəbli bir tərzədə :

P.S. 1979-1992-ci illərdə SSRİ Silahlı Qüvvələrinin tərkibində taqim komandırı, böyük komandırı, tabor komandırı, alay komandırının müavini vəzifələrində xidmət edən Azərbaycanlı layıqdaşdan başqa bir əlaqəsi olmayan, ammaməlum olmayan səbəblərden 1 fevral 1992-ci ildə Azərbaycan Ordusunun Nəcəddin Sadıqov burda "ildırım sürtəti" ilə irəliləməyə başladı. Belə ki, 1992-ci ildən Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin briqada komandırı, korpus komandırı, Cəbhə komandanının birinci müavini - Cəbhənin Sahra idarəetmə Qərargahının rəisi vəzifərində çalışdı. 2 noyabr 1993 - 28 yanvar 2021-ci ilə qədər isə Azərbaycan Respublikası müdafiə nazirinin birinci müavini - Azərbaycan Ordusunun Baş Qərəgah rəisi vəzifələrində ürəyi istədiyi kimi fealiyyət göstərdi. Bütün xidmətlərini nəzərə alınaraq N. Sadıqov general-polkovnik rütbəsinə layıq görüldü. Həzirdə isə vəzifəsindən azad olunaraq etihadıya buraxıldığı açıqlanıb.

Əntiqə Rəşid

hakimiyəti bu qanunun qəbul olunmasıyla bağlı, Gürcüstan hökumətinə et-

reling Agents Registration Ast -FARA) qanuna uyğun olaraq dəyişib. Gürcüstan parlamenti yeni qanunu elə birinci oxunuşda 84 səsle qəbul edib.

"Bir nəfər belə qanunun əleyhinə səs vermədi və Qanun birinci oxunuşda qəbul olundu"- deyə parlamentin sədri Salva Papuaşvili bəyan edib.

Rüstəm Hacıyev

Mən heç vaxt Gürcüstəndə olmamışam, heç gürü millətindən biri ilə "salam-məleykim"im də olmayıb. Amma oxuduğum tarixi kitablar, xəbər portallarında Gürcüstəndə azərbaycanlılara qarşı rastlaştığım münasibət, eyni zamanda, 2019-cu ildə Azərbaycanın Gürcüstəndə sərhəddə yerləşən "Keşikçidağ" (Gürcüstən tərəfinin versiyasına görə "David Qareci") monastır kompleksi etrafında yaranmış gərginlik zamanı gürcülerin nifrətinin şahə qalxmasını ortaya qoyan mənzərə...

Hələ Gürcüstən hökümətinin Axalkalaki şəhərinin Buqaşen qəsəbəsində Qarabağda azərbaycanlıların qətlində birbəşə iştirak edən Mixail Avagyana büst qoyulmasına icazə verəsi de bir ayrı nifrət göstərisidir. Müşahidəm prinsipcə gürcülerin ermənilərdən heç də geri qalmadığını deyir.

Bu fikirlərimi siyasi elmlər üzrə

sakinlərinin kənd təssərrüfatı sahələri, gözel evləri və qurulmuş yaxşı infraksturu var idi.

- Bəs, onda, tarix boyu azərbaycanlılar yaşayan Udabno kəndində 1980-ci ildə nə baş verdi?

- Kənd qədim olduğu üçün de əhali təbii ki, etnik azərbaycanlı-

rın sürüşmə zonasından gəlməsini eşidən yerli azərbaycanlılar onlara həm siyinacaq, həm də yemək verdilər. Və əvvələc iki tamamile fərqli xalq sülh şəraitində yaşıyirdi.

Lakin tezliklə toqquşmalar başlaşdı və millətçilik gücləndi. Udabnoda nəsiller boyu yaşımı-

Hazırda Gürcüstən məktəblilərinin Kutaisi rayonundakı Helat monastırına aparanda onları "tarix müəllimləri" esrlərdi orda saxlanılan Gəncə qapılalarını şagirdlərə göstərib deyirlər: "Baxın, bu qapılar böyük gürcü xalqı tərəfindən tatarların Gəncə şəhərini almasından sonra zəfer rəmzi kimi getirdiyi tarixi abidədir".

- Zaur müəllim, hər 3 xalq özüne Qafqazın ən qədim xalqı adlandırır. Həqiqət necədir?

- Hazırda Gürcüstən 1922-ci il oktyabrın 15-də onlara güzəşə edilən Azərbaycan torpaqları Qarayaçı - 4.564,6 kv.km, Borçalı (bir hissəsi) - 5.161,4 kv.km, Sıqnax - 6.832,6 kv.km və digərləri ilə birlikdə 16.558,6 kv.km ərazimiz üzərində dövlət qurub. Məşhur şərqşunas Rudolf Virxov və digər antropoloqlar Qafqazın əsas qəbiristanlıqlarından tapılan kellelərin ölçüləməsinə əsasən müəyyənəldi-

"Gürcülerin bizə yaşatdığı "svan" fəlakəti: Udabno faciəsi"

fəlsəfə doktoru, dosent Zaur Əliyevin sosial şəbəkə hesabında paylaştığı bir post sanki təsdiqlədi. Xatırlayırsınızsa, bir neçə il əvvəl Zaur müəllim sosial şəbəkədəki hesabında Gürcüstəndə satılan fincanın üzərindəki xəritədə orada yaşayan həmyerilərimiz təhqir olunduğunu iddia etmişdi. O bildirmişdi ki, həmyerilərimizin yəşadığı əraziyə eşşək şəkli çəkilib və başının üstündə yekənkarın gürcü kişişi yumruğunu sıxıb, eşşək isə müti halda başını aşağı salıb.

Daha sonra Z. Əliyevin gürcülerin azərbaycanlılara qarşı bir ədalətsizliyindən yazdı. Əslində isə özü bu hadisəni faciə adlandırdı. İndi isə tarixçi alimlə bu mövzuda səhəbetimizi sizin diqqətinize çatdırırıq.

- Zaur müəllim, bir dəfə "Udabno faciəsi" adlı bir paylaşımda etmişiniz Düzünü deymək, o günə qədər nə Udabno sōzüne, nə də o faciəyə aid heç bir məlumatın olmayıb.

- Təccübənləmeye dəyməz... Bu hadisə haqqında onsuz da çox az adam bilir. 1980-ci ildə baş verən, sovet dövründə üstü bağlanılan ve aşasdırılmasına izn verilməyən Udabno hadisəsi xalqımızın başına getirilən ilk milli zəminde faciə adlanı biler. Qeyd edim ki, Saqareco bölgəsində - Udabno kəndində tarix boyu azərbaycanlılar yaşayırlar.

- Hadisədən danışmamışdan əvvəl haqqında səhəbet gedən əraziyəri oxucularımıza tanışınız yaxşı olardı.

- Qədim oğuz yurdunu olan Qaraçöp mahali Gürcüstəndə yaşayan azərbaycanlıların en six yaşadıqı əraziyidir. Azərbaycan mənbələrində Qaxet adıyla tanınan Kaxeti vilayəti var. Həmin bu vilayətin paytaxtı da Qaracalar? olub ki, hazırda gürcüler onu Telavi adlandırırlar. Kaxeti vilayətində bir Saqareco şəhəri de var ki, bizim Qaraçöp mahali o rayonun ərazisine düşür və Lor-Muğanlı, Düzəyərəm, Ləmbəli, Keşəli, Tüllər, Qazlar, Qarabağlı, Muğanlı, Baldo adlı səkkiz kəndi özündə birleşdirir.

11-ci esrər siyasi amillər səbəbindən gürcülerin təsiri altına keçən "Keşikçidağ" - gürcülerin dili ilə desək "David Qareci" məbədi də həmin kəndin ərazisində yerləşir. Büyük əhali etnik azərbaycanlılardan ibarət olan kəndin

lərden ibarət idi. Kəndin sakinlərinin kənd təssərrüfatı sahələri, gözel evləri və qurulmuş yaxşı infraksturu var idi. Gürcüstən həkuməti 1980-ci illərdən etibarən etnik svanları behanelərlə azərbaycanlılar yaşayan ərazilərə köçürməyə başladı.

- Svanlar? Onlar da kimdir?

- Svanlar- Kartvel dil ailesindən daxil olan svan dilində danışan etnik qrupdur. Gürcüstən özlerinə düşən kimi azərbaycanlıları görürler. Baxmayaraq ki, Atatürk və Azərbaycan Cümhuriyyəti 1918-1919-cu illərdə onlara kifayət qədər kömək ediblər.

- Yadına düşdü. Uzun illərdən azərbaycanlıların yediyini-içdiyini zəhər edən toplum.... 2021-ci ildə Gürcüstən Dmanisi (Başkeçid) şəhərində svanlarla yerli azərbaycanlılar arasında böyük bir qəşidurma oldu. Qan su yeri-

nde axıdı. Olay bir neçə gün də davam etdi. Hətta xəbərlərdə de-

yildi ki, azərbaycanlılara hücum edən kiçik terror təşkilatları kimi fealiyyət göstərən silahlı svanlarla yerli azərbaycanlılar arasında böyük bir qəşidurma oldu. Qan su yeri-

nde axıdı. Olay bir neçə gün də davam etdi. Hətta xəbərlərdə de-

- Bəli, svanlar o əraziyə köçürüldən sonra düşmənciliyə istiqamətləndilər. İlk işləri azərbaycanlılara aid abidələri mehv etmek olur. Hətta iş o yera çatdı ki, yaşı 300 ildən çox olan qədim qəbiristanlıqları belə sökməye başlıdlar.

Gürcüstən Azərbaycanlılara aid hissəsine köçən svanları yerlər "eko-migrantlar" adlandırırlar. - "Eko-migrantlar"? Elə niye?

- 1987-ci ildə Svaneti dağlarında sürüşmə behənəsi edib onları azərbaycanlılar yaşayan ərazilərə köçürən Gürcüstən rəsməli bilirdilər ki, iki xalq arasında böyük mübahisəli məsələlər dinc yolla hellini tapa bilməyəcək. Gürcüstən Mərkəzi Komitəsinin rəhbəri Patiashvilinin bu planı gelecekdə yəzərlər insanın evsiz eşiksiz qalması ilə neticələnəcəkdir.

Svanların yaşadıqları Mulaxi kəndindən sakinlərin köçürülməsi üçün Azərbaycanla sərhəddə yerləşən Udabno kəndi seçildi. Gürcüler yaşayan yox, məhz azərbaycanlılar yaşayan ərazilər... Svan-

azərbaycanlı ailələri "tatar" adlanırdılar, azərbaycanlı uşaqları döyürdürlər - fiziki zoraklıqla yanaşı svanlar azərbaycanlılara mənəvi zoraklıq tətbiq edirdilər. Küçədə görüdükləri azərbaycanlıları ölümünə döyen svanlar uşaq, qadın, yaşılı bilmədən hər kəsi ağır formada döyürdürələr.

Udabnoya qayıtmasınlar deyə azərbaycanlıların evlərinə uçurdub, qarşılarda çıxan her bir mədəniyyət, tarix və dini abidələri darmadığın edirdilər.

Bu gün Udabno əhalisi təxminən 500 nəfərdir və azalmaqda davam edir. Svanlar heç vaxt səhərada yaşamağa öyrəşməyiblər, imkan daxilində dağlara qayıldırlar, lakin azərbaycanlılar artıq bu yere qayıtmaya telesmirlər.

Xatırladıım ki, 2019-cu ildə Qafqaz Albaniyası dövrünə aid olan və Azərbaycan ərazilərində yerləşən qədim "Keşikçidağ" monastırına iddia edənlərin böyük əksriyyəti svanlar idi.

Svanlar hər zaman azərbaycanlılarla mübahisəli mövqəde durmaqdadır.

- Amma, ümumiyyətkdə gürcülərin azərbaycanlılara nifrəti qədimdən başlayıb və davam edir. Nifrətin kökü 1139-cu ildə qədər gedib çıxır.

- Yəqin ki, 1139-cu ildə güclü zəlzələ Gəncəni dağıtmışını və hər ağır zəlzəldən tamamilə çökənşəhərə həcum edən gürcüləri və gürcü çari Demetreni nezərdə tutursunuz? Vəziyyətdən istifadə edən çar Demetre, Gəncəyə həcum etdi. Zəlzələnin şahidi, Gəncə sakini, alban tarixçisi və hüquqşünası Mxitar Qoş yazardı ki, Demetri azərbaycanlılarla rəhmətsizlik və kobud şəkildə rəftar edir, saq qalanların üstüne həcum edir və onları ya qılıncdan keçirir və ya özlərinə qıl edirdilər: "Onlar bu mühüm şəhərin birdən cəhənəmə çevrilmesini, yüksən-qızıl və insan meyitləri qalağının bir-birinə qarışmasını görsərlər də, şəhərə qarşı rəhmi olmaq haqqında düşünmedilər, qızıl və gümüş xəzinələrinə qazib apardılar, basqınlar və işgəncələri ilə camaata zələzəlenin özündən daha çox ezbər verirdilər".

Bəli, gürcülər şəhəri xarabaya çevirdi, çoxlu əsir götürdü və geri qayıtdılar. Zəfer eləməti olaraq Gəncə qapısını söküb Gürcüstənə apardılar.

riblər ki, bu diyarın aborigen əhalisi, yəni ən qədim yerli sakinləri arasında nə gürcü, nə də özünü erməni adlandıran haylar olmayıb. Gürcü alimi Mixeil Cavaxişvili "Gürcü xalqının tarixi" adlı kitabında R. Virxovun fikrini təsdiq edərək yazar: "İndiki ermənilərin və gürcülerin əcədələri Qafqaza gələndə burada başqa bir xalqın sələfləri yayışındırlar".

Ümumiyyətə Qafqazda arxeoloji qazıntılar aparınanlar, palentologlar, gen mühəndisləri və ciddi alimlər öz tədqiqatlarının nəticəsi olaraq yazarlar ki, son tunc və erkən dəmir dövründə Azərbaycan və indiki Ermənistən, habelə indiki Şərqi Gürcüstən ərazisindən elədə edilən paleoantropoloji tapıntılar əsasında Cənubi Qafqazda Kaspi (Oğuz) tipinə mənşəbələrinin üstünlük təşkil etdiyini, transformasiya nəticəsində bu tipdən Kavkasion və Ön Asiya tiplərinin ayırdığını müşahidə etmək mümkündür.

- Həqiqətən, düz təyin etməşəm, gürcülər mahiyyətə bir ermənidirler.

- Yəni haylardan və gürcülərdən önce bu coğrafiyada Oğuz və Qıpçaq genetik kodlarına malik şəxslər yaşayırlar. Arxeoloji qazıntılar zamanı indiki Ermənistən və Gürcüstən ərazisindən aşkar olmuş qazıntı materialları, o cümlədən qədim insan qalıqları da bunu aydın sübut edir. Gösterilən qədim insan qalıqlarının morfoloji quruluşu ilə sonradan həmin ərazilərdə məskunlaşan ermənilərin və gürcülərin morfoloji quruluşu arasında heç bir oxşarlıq yoxdur.

Konkret olaraq ciddi və sehif mənbələr, qaynaqlar, əlyazmalar, arxeoloji qazıntılar, genetik tədqiqatlar təsdiq edir: İndiki Ermənistən və Gürcüstən ərazisindən aşkar olmuş qazıntı materialları, o cümlədən qədim insan qalıqlarının morfoloji quruluşu ilə sonradan həmin ərazilərdə məskunlaşan ermənilərin və gürcülərin morfoloji quruluşu arasında heç bir oxşarlıq yoxdur.

Konkret olaraq ciddi və sehif mənbələr, qaynaqlar, əlyazmalar, arxeoloji qazıntılar, genetik tədqiqatlar təsdiq edir: İndiki Ermənistən və Gürcüstən ərazisindən aşkar olmuş qazıntı materialları, o cümlədən qədim insan qalıqlarının morfoloji quruluşu ilə sonradan həmin ərazilərdə məskunlaşan ermənilərin və gürcülərin morfoloji quruluşu arasında heç bir oxşarlıq yoxdur.

- Zaur müəllim geniş müsahibəyə görə, qəzetiñ adından və şəxsen öz adımdan sizə təşkkür edirəm. Çox sağlam olun.

Səhəbtələşdi: Əntiqə Reşid

Əntiqə Reşid

500 illik sikkələrin satışı tariximizə xəyanət deyil ki?

Əslini bilmirəm... Qanuna uyğundur, ya deyil... amma hiss edirəm ki, Azərbaycanın qədim tarixinə qarşı sanki bir yürüş, mühərribə savaş açılıb. Kim iddia etsəki, tariximizin qədimliyi təsdiqləyən nadir tarixi eksponatların satışı doğru bir əməldir və bunun "doğruluğuna" məni inandırsa ona dərindən tşəkkür edərem.

Yəni, həm inanaram ki, bütün dünyada belə bir bir aksion var, ölkələr qədim tarixinə dair eksponatları satışa çıxardıb satır, biz də onlar kimi etməliyik rahatlanaram. Vicdanım, mən iqtimi məni sıxmasın. Əslində, Avropa-da belə aksionlar olduğunu bilirəm. Almaniyada, Fransada, İngiltərədə və s. Bu mümkün dər. Onlar onları qədimliyini təhdid edən, şübhə altına alan qonşuları yoxdur. Amma bizim 4 bir yanımız erməni, rus, fars kimi düşmənərlə sarılıdır və hər gün demək olar ki, Qafqaza gələn olduğumuzu iddirələr. Halbuki biz Qafqazda var olanda nə fars, nə rus, nə də erməni adlı xalq və dövlət yox idi.

Xülasə, bu gün tariximizin çapılıb-talandığı bir dövrdür sanki...

Bir neçə il əvvəl -2019-cu ildə Feysbuk sosial şəbəkəsində "Auksion/Hərrac" səhifəsində Şirvanşahlar dövlətinin hökməri Fərrux Yasar (1465-1500) dövrünə aid gümüş sikkə satışa çıxarıldı. Bütü mediamız bu hərracdan yazdı.

Məlumatda deyildi ki, 1490-ci ilə aid olduğu bildirilən gümüş sikkənin ilkin qiyməti 1 manat, təklif olunan məbləğ isə 30-35 manat cıvarındadır.

Sosial şəbəkə istifadəçiləri belə bir tarixi sikkənin ucuz qiymətə satılmasına narazılıq edir, bu halın yolverilməz olduğunu deyirdilər.

O vaxt məsələ ilə bağlı Axar-aza danişan Tarix Muzeyinin ictimaiyyətə əlaqələr şöbəsinin müdürü Aynur Babayeva bildirdi ki, sözügedən sikkə ilə bağlı onlara məlumat daxil olmayıb:

"Həqiqətən, o gümüş sikkə tarixi əhəmiyyətli olsa, ala bil

Faiq QISMETOGLU
faiqqismetoglu@box.az

... Səhv düşəndə yerimiz...

Dünyada əksər insanların yerleri səhv düşüb. Şahin yeri səhv düşüb... Prezidentin yeri səhv düşüb... Baş nazirin yeri səhv düşüb... Bir çox vəzifəli insanların yerleri səhv düşüb... Demokratiyadan, insan hüquqlarından, beynəlxalq hüquqdan danışanların və özgəsinin gözündə tük axtarın, amma öz gözündə tır görməyənlərin yerleri səhv düşüb... Kimin yeri səhv düşübse, heç buna əhəmiyyət verməyib, xalqın dərisini soyub, içində saman təpib...

Və yərləri səhv düşən bəzi vəzifəli şəxslər, məmurlar elə bilirlər ki, nə istəsələr eləyə bilərlər. Eləyirlər də, ha! Amma onu anlamırları ki, hər şeyin əvvəl olduğu kimi, sonu da var! Ümumiyyətlə, dünyada sonu olmayan heç ne yoxdu. Bax həmin yeri səhv düşən, xalqa zülm edən vəzifə sahibləri o sonu görməlidirlər. Nə fayda, çoxu görmür. Məsələn, Elmi-Tədqiqat Kardiologiya İnstitutunun xanım direktoru tabeliyində olan tanınmış ziyalılar, həkimlər qan uddurur. Onun qanunsuz hərəkətləri və ədalətsiz addımları ilə bağlı institutun professorları, elmlər doktorları, elmlər namizədləri shəhiyyə nazirinə müraciət edirlər. Onlar cənab nazirə bildirirlər ki, direktor kollektivdə qeyri-sağlam mühit yaradıb və instituta öz yaxınlarını və təcrübəsi olmayan adamları toplayıb.

Onlar da qanunsuz işlərlə məşğuldur. Bu gün bir çox vəzifələrdə çalışan belə təcrübəsiz insanları tanımış elm xadimlərinə, savadlı həkimlərə dəyər verə bilmir, onları müxtəlif bəhanələrlə isdən çıxarmaq istəyir və həmin yere öz yaxınlarını getirmək istəyir. Qohumbazlıq, yerliçilik bizim millətin evini yixib. Hansı idarəə, hansı şirkət gedirsən, görürsən rəhbər etrafına öz qohum-əqrəbasını yihib. İndi gəl, bunlarla bir yerdə işlə görüm, neçə işləyirsən?! Bax ona görə də insanlar buna narazılıq edir.

Cox teessüf ki, rəhbərlər isə cəmiyyətin rəyi ilə hesablaşdırılmış və öz bildiklərini edirlər. Ona görə də əksər yerdə qeyri-sağlam mühit yaradılıb və işlər yaxşı getmir. İnsanlar vəzifəyə savadına, vətənpərvərliyinə görə, deyil, kiminsə qohumu, pulu olduğu üçün ireli çökilir. Yeni onların yeri səhv düşür, layiqli adamlar qalır kənar da, savadsızlar və cahillər vəzifəyə təyin edilir.

Bax, burda rəhmətlik Xalq şairi Qabil çox gözəl deyib: "Müsibət oluruq biz, səhv düşəndə yerimiz..."

"Enerji içkilərindən istifadə edənlərin uşaqları olmur"

"Ölkəmizə qarşı aparılan sessiz müharibə kateqoriyalardan biri də enerji içkiləri ilə bağlıdır. Burada da hesabat hazırlanmalıdır. Enerji içkilərinin satışı və istifadəsini də insan hüquqlarının pozulması kimi kateqoriyaya daxil etməliyik".

Adilet.az xəber verir ki, bunu Milli Məclisin İnsan hüquqları komitəsinin bu gün keçirilən iclasında çıxışı zamanı deputat Hikmət Məmmədov deyib.

O bildirib ki, bu barədə müxtəlif mənbələrdən məlumatlar oxuyub:

"Enerji içkilərindən istifadə edənlərin 23-25 yaşlarında şəkər xəstəlikləri baş qaldırır, tükenmişlik sindromu özünü biruze verir. Bu isə demoqrafik proseslərə təsir edir və onların övladları olmur. Bu çox dehşətli bir şeydir. Enerji içkiləri genefondu qurutmaq üçün xüsusi düşünülmüş səssiz müharibə vasitələrindən biridir".

Nicat

Tayvandakı AES-də yanğın baş verdi

Tayvandakı "Maanşan" AES-in ərazisində yanğın baş verib.

Bu barədə Tayvan mətbuatı məlumat yayıb. Məlumatda görə, yanğın nəzarət altına alınıb, bütün enerji blokları normal rejimdə işləyir. Yanğının stansiyasının yaxınlığında soyutma qülləsində baş verdiyi bildirilir.

Fevralda görünməmiş qar yağdı

Dekabr və yanvar ayları çox müləyim keçdi. Daha doğrusu, bu aylar qışdan çox yaza, payızə oxşadı.

Eyni zamanda havaların soyuq olmaması kənd təsərrüfatına da ziyan vurdur. Ona görədə taxıl sahələrində gemircilər, sıçanlar, sıçovaları çıxaldı və onlara başladılar taxılı yeməye. Fermerlər də nə qədər dava-dərman eləsələr də, onların qarşısını ala bilmirdi. Amma elə ki, fevral ayında ölkə ərazisində fasiləsiz, intensiv qar yağdı, o fermerlərin çiçəyi çırtladi.

Yəni onların ümidi yenidən göyərdi. Hava qarlı, şaxtalı keçəndə məhsul da bol olur. Qar Bakı sakinlərini də, xüsusən uşaqları çox sevindirdi. Çünkü son illər fevralda belə qar görəməmişdilər. Qarın yağması havanı temizlədi, tüyən edən xəstiliyin qarşısını aldı. Amma fəsadızsız da ölüşmədi.

Belə ki, yolların buz bağlanması nəticəsində qəzalar oldu, 400-ə yaxın insan yixilaraq müxtəlif dərəcəli bedən xəsarətləri aldılar. Elə qarlı gündə mən də yixildim. Şükür Allaha, xəsarətim ağır olmadı. Əsas məsələ odur ki, insanlar qarın yağmasından zövq aldılar və sevindilər. Axi, bir də qar ruzi-bərəkətdir. Ruziniz bol olsun!

Mollalar cəhaləti təbliğ eləyir...

Bizdə din dövlət-dən ayrıdır. Başqa sözə demiş olsaq din dövlətin işlərinə qarşı bilməz. Bir çox hallarda belə anlar olub, onun da qarşısı dövlət və hüquq - mühafizə orqanları tərəfindən vaxtında alınır.

Ölkəmizdə savadlı, ilahiyyatçı alımlar də az deyil. Amma savadsızlar, yas yerlərindən "Quranı - Kərim" dən, surələr dən, ayələrən danişmaq əvəzine, nağıl, rəvayət danişan mollalar daha çoxdur. Xüsusi qəbiristanlıqlarda olan mollaların coxunun Allahdan, dindən xəbərləri yoxdur. Onların eksiyyəti əreb dilin bilmir, ağızlarına gələni danişirlər. İnsanlar da belə cahil və tamahkar mollaların toruna düşürlər.

Onlar da günah yoxdur, bütün günahlar bizi dərdir ki, belələrinə pul verib, rəhmət gedənlərimizə "Yasin" oxyudur. Hələ görməmiş ki, bir molla şəhid yasında pul almadan məclis aparsın. Danişanda ağızlarına çullu dovsan sağlamayan mollalar yas məclislərində qiymət "oxuyur". Belələrini heç məclisə aparmaq lazımlı deyil.

Bax, yənə günah özümzdədir. "Quran" ölülər üçün deyil, dirilər üçün nazıl olub. Onu görə də bir etək pul verib, savadsız və tamahkar mollaları yas məclislərinə aparmayı. Çünkü belə mollalar cəhaləti təbliğ edir. Və bir də mollası çox olan ölkə qarətiq və cəhalət içinde olar!..

Elə mahnları balaca uşaq da oxuyar...

Bəş-on gündən bir Manaf Ağayev televiziyalarda Məhərrəm Astaralının toy üçün yazdığı mahnları oxuyur.

Bəh-bəhə də tərifləyir ki, bu mahnılardan olmaz. Elə mahnları balaca uşaq da oxuyar. İnsanın, Manaf pis müğənni deyil. Və şirin səsi var. Sadəcə olaraq sənətə yox, toya işleyir. İstəsə bəstəkar mahnları da oxuyar. Deyəcəksiniz ki, Məhərrəm Astaralı bəstəkar deyil. O, mahnilar yazıvə yazdığını mahnırların da ömrü əzaqbaşı dörd- beş ildir. Amma hər mahni yazan da bəstəkar deyir.

Manaf Ağayev zəhmət çəkib, Cahangir Cahangirovun, Behram Nəsibovun, Oqtay Kaziminin, Emin Sabitoğlunun,

Ələkber Tağıyevin, Tahir Əkbərin mahnlarını oxusayıdı, da-ha böyük müğənni olardı. Amma oxumadı, oldu indiki Manaf Ağayev. Və ona görə də musiqi aləmində sənətin uca zirvəsinə qalxa bilmədi. O, vətənpərvər, xeyirxah, yetimə - yesirə arxa duran, kömək edən oğlandı. Onu sevənlər, xoşlayanlar çoxdur və toyu da gözəl aparır, canlı oxuyur!

İstiliyin pulun verin!

Artıq fevral ayı başa çatır. Noyabrın 15-dən verilən istiliyi aprelin 15- nə kimi davam edəcək. İndi, gəlin görək "Azəristilikəchizat" işlətdiyi istiliyə görə, ehali necə pul ödəyir! Təbii ki, bu suala birmənalı cavab vermək mümkün deyil.

Cünki borcum ödəyən də var, ödəməyən də! "Borcla bağlı" Azəristilikəchizat" artıq əhaliyə xəbərdarlıq da edib. Bu barədə binaların bloklarının qarşısına xəbərdarlıqla bağlı məlumat yapışdırılır. Elə bizim yaşadığımız binada da belə xəbərdarlıqlar var. Bizim sakinlərin 60 faizi bu borcu ödəməyib. Elə abonent var ki, 400-500 manat borcu var. İmkəni olsa da, pul vermir ki, vermir. Bilirlər ki, işləq, qaz, su kimi xətti kəsmək olmur. Amma xəbərdarlıqda deyil ki, pulu vermədiyinə görə, hissə-hissə binalarda istilik kəsiliçək.

Bele çıxır ki, qurunun oduna yaşı da yanacaq. Bəs borcu ödəyən abonentlər niyə digərlərinin əziyyətin çəkməlidir? Məgər bu, ədalətsizlik deyilmə? Əlbəttə, ədalətsizlikdir. Gəlin, onuna razılışaq ki, məlum quruma borclar vaxtında ödəyə bilmir, üstəlik də işçilərin əməkhaqqını verməkdə çətinlik çəkir. İndi, ay hörmət abonentlər işlətdiyiniz istiliyin pulunu ödəyin də! Sizə görə niyə başqaları əziyyət çəkməli və hüquqları tapdanmalıdır?

Çantalar uşaqların belin əyib...

Vallah, mənim indiki uşaqlara lap yazığım gelir. Cünki onların dərsəapsendləri çantalar o qədər ağır olur ki, bundan belələri əyilir. Bəzən o çantaları məktəbə gedərkən ya valideynləri, ya da babası-nənəsi götürür. Qar yağında üçüncü sınıfda oxuyan bir uşaq çanta o qədər ağır idi ki, apara bilmirdi və ayağı sürüşüb yera yixildi.

Yanındakı uşaqlar ona ayağa qaldırıldı. Bu anı görəndən sonra o uşaqlar üçün mənim ürəyim ağırdı. Axi bu uşaqlar, bir deyil, ona deyil və on minlərlə belə məktəblı var. Görəsən, niyə Elm və Təhsil Nazirliyi bu mövcud vəziyyətlə bağlı çıxış yolu tapır.

Axi bu barədə Milli Məclisdə də millət vəkilləri dəfələrlə məsələ qaldırıb, təkliflər veriblər. Teessüf ki, heç nə dəyişməyib. Bəs ne vaxta qədər bu yazıq ibtidai sınıf şagirdləri ağır çantaları bellerində daşımılalı olacaqlar. O günü bir nənə nəvəsinin çantasını çox çətinliklə aparırdı.

Bu uşaqları kim qorunmalıdır? Onların beli əyiləndən sonra heç əsgərlərde gedə bilməyəcəklər. Bir çıxış yolu var: dərs yükünü azaltmaq, lazımsız dəftər-kitabları çıxarmaq! Bu isə Elm və Təhsil Nazirliyinin vəzifəsidir. Onlar öz vəzifələrini hadnadan yaxşı bilər və bu işləri də özləri icra etməlidir!

EMİL FAİQOĞLU

Trampın "Qızıl kümbəz" planı

ABŞ prezidenti Donald Tramp Konressin hər iki palatasının birgə iclasında, "Golden Dome" (Qızıl kümbəz) adlı yeni planının hazırlanması və raket əleyhine yeni sistemin yaradılacağına elan etdi.

ABŞ prezidenti çıxışı zamanı qeyd edib ki, onun bu teşəbbüsü "gələcəyin ən güclü ordusunu yaratmağa yönəlib". Tramp Konressi bu layihəni maliyələşdirməyə çağırıldı.

Analoji sistemin yaradılması, hələ yaxın keçmişdə (1981-1989), Ronald Reyqanın prezidentliyi dövründə də mü-

zakirəyə çıxarılmışdı. Trampın sözlərimə görə, sadəcə olaraq o vaxtın texnologiyası bunun heyata keçirilməsi üçün kifayət etmirdi. "İndi bizim bu layihəni həyata keçirmək üçün texnoloji im-

kanlarımız var. Əslinde bu inanılmaz bir layihədir"- deyə prezident bildirib.

Donald Tramp müasir dünyanın təhlükələri vətəndaşlarının təhlükəsiz yaşamasının təmin edilməsinin vacib olduğunu vurğulayıb.

Tramp hələ 2025-ci il yanvarın 28-də raket əleyhine milli sistemin yaradılması ilə bağlı, "Amerikanın Dəmir Kümbəzi" adlı fərmanı imzaladı. Fərmana uyğun olaraq müdafiə naziri Pit Xeqcətə layihənin həyata kırılmasına başlamaq üçün 60 gün vaxt verilmişdi.

Rüstəm Hacıyev

ƏDALƏT •

7 mart 2025-ci il

SSRİ-nin və Azərbaycan Respublikasının Əməkdar məşqçisi, Beynəlxalq dərcəli hakim Əbülfəz Əliyevin 76-ci doğum günü münasibətilə tədbir keçirilib.

Adət.az xəbər verir ki, tədbir Azərbaycan Əlbəyaxa Döyüş Liqası Klubunun təsisçisi və direktoru, beynəlxalq ekstra dərcəli hakim, Prezident mükafatçısı Mübariz İbrahimov və Ağdamın Bərpası və İnkışafına Dəstək" ictimai birliyin sədri Azər Qasımov təşkilatçılığı ilə baş tutdu. Tədbir Azərbaycan Respublikası Mühərbi, Əmək və Silahlı Qüvvələr Veteranları Təşkilatının akt zalında əfsanəvi samboçunu tanıyan, onunla temasda olan, eyni zamanda onun tələbəsi olmuş hər kəs onun işığını yiğmişdi.

Azərbaycanın hərni səsləndi və şəhidlərimiz 1 dəqiqəlik sükütlə yad edildi. Tədbirin aparıcısı ADMİU-nun kafedra müdürü, əməkdar artist, professor, Azad Şükürov qonaqları və tədbir iştirakçılarını salamladı. O

küçəyə verilsin. Çünkü onun əziyyəti danılmalıdır.

Tədbirin ən maraqlı hissəsi məhz elə bu anda baş verdi. Deməli, müstəqilliyimizdən az əvvəl və sonra Azərbaycanın üçrəngli bayraqı o dövrədə çox az idi. O ərəfələrdə Əbülfəz müəllim xarici səfərlərdə, idman yarışlarında olurdu. Həmin yarışlarda bayraqsız qalmamaq üçün özü Ağdam bazarından aldığı 3 rəngli parçanı evinə gətirir, onu həyat yoldaşı Raymonda xanımla birgə səliqə ilə kəsib doğuryır, hər tərefli tikişlərdən sonra parçaları tikişlə bir-birine yapışdırır.

Ay-ulduzu isə müşəmbədən kəsib düzəldir. Beləcə, əziyyətlə, öz elinin əməyi ilə tikidiyi bayraqı yarışlarda göylərə qaldırır, yarış bitdikdən sonra səliqə ilə qatlayaraq növbəti görüşlərə saxlayır. Əbülfəz müəllimin nəvəsi Hüseyn babasından xatirə kimi qalmış həmin bayraqı tədbirdə Əbülfəz Əliyev adına Azərbaycan Əlbəyaxa Döyüş Liqası Klub-

rəhbərliyi altında oralarda yenidən evlər tikilir, infrastruktur qurulur, hər rayonunun özüne uyğun icimai yerləri bərpa olunur. Tezliklə o xərabaya dönmüş ərazilər güllü-gülüstəna çevriləcək, yurdumuz əvvəlkindən də gözəl olacaq.

Təkcə qalır, Ağdamın, Azərbaycanın adını dünyaya tanıdan, sənəti-peşəsi ilə Azərbaycana xidmet edən, azərbaycanlıları dünyada təmsil edən ağdamlıları yeni nəslə təmtiqməq. Xudu Məmmədov, Rafiq Əliyev, Zəkir Məmmədov, Ziyəddin Göyüşov, Ədilə Namazova, Kəmələ Sarıcalınskaya və yüzlərlə müxtəlif elm sahələri üzrə professorlarım, Azərbaycan EA-nın həqiqi üzvləri, elmlər doktorlarım, yazarlarım, sənətkarlarım var ki, onlar haqqında il üzünü tədbirlərlə onları ictimaiyyətə xatırlatmaq, gənc ağdamlıllara tanıtmaq borcumuzdur. Belə maarifləndirici tədbirlər həddindən çox la-

Bakıda Şəhidlik Məscidində ilk iftar TİKA-dan

Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyi (TİKA) Ramazan ayını Azərbaycanın paytaxtı Bakıda yerləşən Şəhidlik Məscidində, Türkiyənin Bakıda səfiri Prof. Dr. Birol Akgün iftari ilə təşkil olunan iftar programı ilə qarşılıdı.

TİKA-nın Bakı Program Koordinasiya Ofisi hər il olduğu kimi bu il de Ramazan ayında şəhid və qazilerin ailələri başda olmaqla, ucqar bölgələrdə yaşayan azərminatlı ailələr, yetimlər, fiziki məhdudiyyətli şəxslərin ailələri, köçkünlər və Ahiska türkləri üçün iftar süfrələri və erzaq paylama proqramları həyata keçirir.

Ramazan ayının ilk günü Bakıda, Şəhidlik Məscidində keçirilən ilk iftar yeməyində Türkiyənin Bakıda səfiri Prof. Dr. Birol Akgün, TİKA Bakı Program Koordinatoru Hayrettin Özçelik, səfirliliyin müşavirleri, şəhid ailələri, qaziler və vətəndaşlar iştirak ediblər.

Iftar programından sonra açılıma veren səfir Akgün bildirib: "TİKA 33 ildir Türkiyənin dünyaya açılan pəncərələrindən biri olan bir qurumdur. TİKA-nın qurulduğu ilk üş ofisində biri de Azərbaycandır. 1994-cü ildən bu günə qədər TİKA burada 1500-dən çox layihə həyata keçirib. Ramazan ayında isə Bakı başda olmaqla Gəncə və Naxçıvan Muxtar Respublikasında iftar süfrələri və erzaq bağışlarının paylanması təşkil ediləcək. Mən səfirliliyim adından Türk xalqının paylaşmayı döyüşün qardaş ölkələrə aşılılığı, inkişaf etdirildiyi və yayıldığı bu anlayışı bura gətirdiklərinə görə TİKA-ya təşəkkür edirəm", - deyə qeyd edib.

Ombudsmandan onkoloji xəstələrin dərmanları ilə bağlı təklif

Onkoloji xəstəliklərin müalicəsində istifadə olunan dərman preparatlarının spektrinin genişləndirilməsi, habelə "Onkoloji xəstələrin şiş əleyhine əsas preparatlarla təminatı üzrə Tədbirlər Proqramı"nın müasir tələblərə uyğun olaraq yenidən işlənilməsi zəruridir.

Adət.az xəbər verir ki, bu məlumat Milli Məclisin İnsan hüquqları komitəsinin iclasında müzakirə edilən İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin (Ombudsmanın) 2024-cü il üzrə məruzəsində öz eksini tapıb. Məruzədə bildirilib ki, digər mühüm məsələ dövlət hesabına dərman preparatları ilə temin edilmək hüququna malik olan və dispanser qeydiyyatına alınan imtiyazlı şəxslərin dövlət hesabına təyin olunmuş dərman preparatları ilə vaxtında temin edilməməsi, xüsusilə müvafiq xəstəliyin müalicəsi üzrə dərman preparatlarının növlərinin və ya əvəzedicilərinin az olması və ya olmaması ilə bağlıdır.

"Qeyd olunanlarla yanaşı, sağlamlığın qorunması hüququnun effektiv təmin olunması məqsədilə icbari tibbi siqortanın təminatı verdiyi tibbi xidmətlər zərfinin genişləndirilməsi, həmin zərfə daxil olan xidmətlər çərçivəsində ambulator müalicə alan şəxslərə ziyanlı dərman vasitələrinin siqorta hesabına qarşılanması üçün zəruri tədbirlərin görülməsi, eyni zamanda ölkəyə idxlə edilən dərman vasitələrinin keyfiyyətinə nezarətin gücləndirilməsi zəruridir".

Bütün sahərdebele insanlar var. Onları da yad etmək, onlar üçün də xatire gecələri keçirmək lazımdır. Hər birimiz Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı, həkim Muxtar Qasımovu təmənir.

Amma onun heyat yoldaşı Mətanet Abbasovanı oxu tanımır. Onun vətəne xidməti, I Qarabağ mühəribəsində göstərdiyi rəşadət gözlerim qarşısında olub. Təsəvvür edin ki, Mətanet xanım müstəqil Azərbaycanın ilk hərbi tibb üzrə polkovnikidir. Amma bu faktı heç də hamı bilmir. Belə insanları ictimaiyyətə tanıtmaq üçün onlara görüş keçirmək, onlara həsr edilən tədbir düzənləmək vacibdir".

Zəldəki bütün iştirakçıların tədbirdən məmən qaldığını isə gurultulu alqışlar göstərirdi. Bir də tez-tez eşidilən: "Allah Əbülfəz müəllimin yerin behist eləsin!"

Əntiqə Rəşid

Sambo əfsanəsi Əbülfəz Əliyevə həsr olunmuş tədbirdən REPORTAJ

buna, şəxsən Mubariz İbrahimova təhvil verdi.

Əbülfəz müəllimin tələbəsi Azərbaycan Beynəlxalq Universal Döyüş Federasiyasının prezidenti Azər Həsənov: "Bu sənət dözülmə, mətanət tələb edən bir sənətdir. Güləş qərəlli başladınsa, deməli, qarşıda uğur olacaq. Bunu bizdən əvvəl təcrübə edən Əbülfəz müəllim bizə tələqin edirdi. Əbülfəz müəllim bize təkcə güleşməyi öyrətmirdi, xarakteri, hərəkəti, danışq terzi, insanlara münasibəti ilə vətəni, vətəndaşı sevməyi de öyrərdi. Məsələn, onun tələbələrinin demək olar ki, hamısı, böyük əksəriyyəti Qarabağ döyüşlərində iştirak edib, düşmənə qarşı vuruşub.

Əbülfəz müəllim bizim üçün tek sambo sənəti öyrətmirdi, kişilik örnəyi sərgiləyirdi. Mubariz bəy doğru vurğuladı. Əbülfəz müəllim məktəb keçirdi bize! Onun tələbələrinin hər birində onunla bağlı mütləq xoş bir xatirə var, çünkü o vaxt, biz uşaqla, yeniyetmə olanda ona oxşamağa çalışardıq, onun kimi olmaq istyərdik. Əbülfəz müəllimi hər gün, hər vaxt ehtiramla anıram, "ruhu şad olsun" deyə xatırlayıram!"

Yeri gelmişkən, tədbirdə Ağdam şəhər Cabbar Qaryagdıcıoğlu adına 1 nömrəli Uşaq Musiqi Məktəbinin müəllimi Anar Məmmədovun yaratdığı ansambl tədbirdə maraqlı musiqi nömrələri ilə çıxış edirdi. Anar müəllimin "komandası" məlahətli və gözəl səsleri, eyni zamanda tədbirin ruhuna uyğun seçidləri nəğmələr ilə iştirakçılarla xüsusi bir zövq bəxş etdi.

Azərbaycan Güləş Federasiyasının (AGF) Yunan-Roma gülesi üzrə vitse-prezidenti Elçin Cəferov belə bir tədbirin keçiriləcəkini çox ürəyəcən bir hal olduğunu vurğuladı: Artıq Ali Baş Komandan İlham Əliyev cənablarının komandanlığı altında Ağdam və külli Qarabağ işğaldən azad edilib. Erməni vandalizmi, qarşı düşmənlərimiz Qarabağ, xüsusən Ağdamın daş üstə qoymayıb. Ağdam həqiqətən də tam bir Xirosimə! Buna baxmayaraq, Cənab Prezidentimizin

zimlidir". Sambo üzrə dəfələrlə Avropa və dünya çempionu, cüdo üzrə Pekin Olimpiyadasının mükafatçısı, (Azərbaycanda yegane Dünya Birinciliyin bürünc mükafatçısı Mövlud Mirəliyev də çıxışında tələbəsi olduğu ustادı yada saldıqları, bu tədbiri hazırladıqları üçün təşkilatçılar təşəkkürün bildirdi: "Əbülfəz müəllim, onu tənyanıların qəlbində, eyni zamanda Azərbaycanın, Qarabağın, Ağdamın idman tarixində ebədi yaşıyacaq".

Əbülfəz müəllimin tələbəsi SSR idman usta Nazim Səfərov Azərbaycan idmanının bu vacib şəxsiyyətinin Azərbaycana verdiyi tövəvələrden danişaraq bildirdi ki, Əbülfəz müəllimin tələbəleri Azər Həsənov, Mövlud Mirəliyev, Sambo güləşi üzrə yığma komandanın baş məşqçi si, beynəlxalq dərcəli Əməkdar idman usta Bəxtiyar Hacıyev, idman usta, Əməkdar məşqçi və Beynəlxalq dərcəli hakim mərhum Fərhad Ocaqverdiyev, Samboçu şəhid Əhliman Ağayevin və onun ekiz qardaşı, sambo üzrə beynəlxalq tutullara sahib Əhliman Ağayev, sambo üzrə 7 dəfə dünya çempionu Ceyhun Məmmədov, usta sambocular Vəqif Bayramov, Yaqub Həsənov, Rafiq Ismaylov və başqaları hər zaman Azərbaycanı ləyaqətlə təmsil edib, müəllimlərinə ehtiramla xatırlayıb, hörmətlə yada salıblar:

"Şübhəsiz ki, bir ləyaqətli ustادın zəhmət verdiyi, yetişdirdiyi tələbələr, ləyaqət sahibi olmalıdır və ele de olub".

Tədbirin digər təşkilatçısı, tanınmış həkim Azer Qasımov bu tədbirin vətənə, xalqa, dövlətə xidmet etmiş ağdamlıların tanılmasında bir ilk, bir başlanğıc olduğunu vurguladı: "Bu başlanğıc tədbirin Əbülfəz Əliyevin tələbələrindən gəlməsinə sevindim. Çünkü, Əbülfəz müəllim çox böyük işlər görüb. O şərəflə, vicdanla, peşəkarasına işləyin və işinə vicdanla yanaşan insan olub və onun kimi şəxsiyyətlər, xalqa daha dərinənd, xaxından tanıdılmalı ağdamlılar çoxdu.

Bütün sahərdebele insanlar var. Onları da yad etmək, onlar üçün də xatire gecələri keçirmək lazımdır. Hər birimiz Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı, həkim Muxtar Qasımovu təmənir.

Amma onun heyat yoldaşı Mətanet Abbasovanı oxu tanımır. Onun vətəne xidməti, I Qarabağ mühəribəsində göstərdiyi rəşadət gözlerim qarşısında olub. Təsəvvür edin ki, Mətanet xanım müstəqil Azərbaycanın ilk hərbi tibb üzrə polkovnikidir. Amma bu faktı heç də hamı bilmir. Belə insanları ictimaiyyətə tanıtmaq üçün onlara görüş keçirmək, onlara həsr edilən tədbir düzənləmək vacibdir".

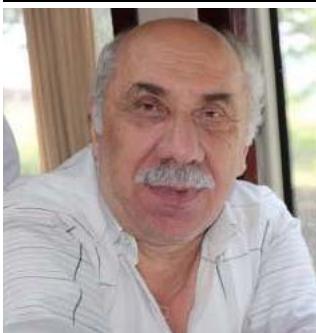
Zəldəki bütün iştirakçıların tədbirdən məmən qaldığını isə gurultulu alqışlar göstərirdi. Bir də tez-tez eşidilən: "Allah Əbülfəz müəllimin yerin behist eləsin!"

Əntiqə Rəşid

ƏDALƏT •

7 mart 2025-ci il

Obulfet MƏDƏTOĞLU
madatoglu@mail.ru

Yaddaşın işığında

Ömrü nurlandıran söz

Hər dəfə söze üz tutanda, söze biyət edəndə özündən asılı olmadan işiq da gəlir düşür yadına, nuru da xatırlayıram və gözlərim çevrəmdə işiq axtarır və tapır da. Çünkü mənim inancıma görə söz həm də işığın güzgüdə görünən sıfətiyi və o işiq özü ilə birlükde bize çatdırıldığı, bize həpdurdugu sözün qatlarını da dərk etməye, allamağa vəsih olur. Və beləcə sözü işığın harmoniyasında səs gəlib çatır biza. O səs işıqlı sözü gətirir. Əl-ələ tutub gələn sevgililər kimi - nazlana-nazlana, deyib gülə-gülə... Baxıraq, görürük, eşidirik, dinləyirik və bir də görürük ki, o söz bizim öz ürəyimizdən, öz ruhumuzdan qidalanır. Çünkü halal sözdü, dürüst sözdü və hem də gün işığıdı, Tanrı zərrəsidi...

Bəli, mən görə həcmindən, ölçüsündən və ki-min yazılın və deməsindən asılı olmayaraq, söz həqiqətən işığın özüdü, Tanrıının zərrəsidi. Ona görə də sözün qarşısında diz də çökürəm, sözün başına fırlanıram da, sözdən bəhrənənəm də, sözü yaşayırıam da. Çünkü söz həm də yaşadır, min illiklərdən aşık gəlin və növbəti min illiklərə doğru gedir, özü də yaşada-yaşada. Həsənoğlunun sözü kimi, Nəsiminin sözü kimi, Nizamının sözü kimi, Füzulinin sözü kimi, Mirzə Fətəlinin, Mirzə Ələkbərin, Seyid Əzimini, Xurşidbanunun, Haqverdiyevin, Cavidin, Müşfiqin, Səmedin, Cəlilin, Üzeyirin, Məmməd Arazin, Bəxtiyar Vahabzadənin və daha kişlərin timsalında yaşayır söz. Mən bu sıranı kifayət qədər imzalarla böyükə bilərdim. Amma indiki anda məqsədim, məramım, ömrümüzün bir parçası olan, həyatımızın ifadəçisi kimi, bizimlə yanaşı addımlayan və bəzən bizi bırdən öncə təqdim edən sözdən danışmaq isteyirəm. O sözdən ki, onu hamı öz sözü kimi deyir, öz sözü kimi yazır. Əslində isə ölçü də, qəlib də, hətta hərflər də eynidi, amma düzülüş, sira, yerində demek, yazmaq fərqlidi. Bax, "Ömrün yaddaşı"nda olduğu kimi.

Hər bir sözün sonunda imza gəlir. Bəzən imza önde keçə bilir, amma mahiyyət deyişmir. Çünkü əsas onurğa sütnü, şah damar sözdü və ona söyklənib bir dayaq nöqtəsi hesab edib bütün dünyani sözün başına fırlatmaq olur. Axi biz sözü Tanrı zərrəsi bildiyimiz üçün ona üz tututuq, ondan söz alıraq, ondan söz umuruq və o da bizim istedadımıza, qabiliyyətimizə, en vacibi isə adamlığımıza baxıb bize söz payı verir. Yaxşı ki, o payın içərisində söz adəminin Adam sözü həmişə fərqlənir. Mən də Adam sözünə güvənən, inanın birisi kimi vərəqlədiyim "Ömrün yaddaşı" kitabında bu misraları oxuyram:

*Saxta sevgiləri payız gülütək,
Min bəslə, əmək ver, barsız olacaq.
Dil də torpaq kimi Vətən sayılır,
Sərhədi pozulsa, ruhu solacaq.*

*İlahi gövhərdi söz həqiqəti,
Səndən ərməgəndi, qorunsun gərək,
Yer üzü qurd yeyən alma kimidi,
Xəzif külək qopsa, yerə düşəcək.*

Bəli, sözün həqiqi dəqiq mənası elə bu şeirin misrasında xatırladığı kimi, həm də gövhərdi, ləldi. Onan en kübar mərtəbədə də, en adı bir həyat səhnəsində də, yəni aşağı zümrənin içərisində də hörmət, saygı qazanmaq, diqqət çekmək mümkündür. Nece deyərlər, ağızdan tökülen dür anlayan yanında mütləq öz əyarını saxlayır. Ona görə də sözün işığı düşən ünvanlara saygı ilə, ürəklə getmək bir ruh dinciliyi getirir adama. Bilirsən ki, bu havada, bu mühitdə nə var, kim var və yaxud nə yoxdu, kim yoxdu:

*Zamanmı, məkanmı - itib içində,
Göze yad görünən doğmalar kimdi?
Bir vaxtlar əlləri üstündə əsan
Övladın yaddan da yad bilir indi...*

*Sorusan adını, doğulan yeri,
Ən uzaq ildən ev-əcəgi var.
İlahi, bu adam - səyyah mələyin
Galib yer üzündə qərib yaşayır.*

*Unudub bir ömür qazandıqların,
Uşaqlıq, gənclik də sanki yalanmış.
İçində Tanrıdan başqa hər şeyi,
Zaman küləkləri alıb aparmış.*

*Sökükən, dağilan yaddaş dəftərin,
Təzədən yazmağa gücü yetməyir.
Yad sanır dərdindən ölen adamı,
Güzgündən özünü tanıya bilmir...*

Bəli, mən evvələ vurğuladığım kimi, bu bir parça şeirde işlədilən sözlərin ayrı-ayrılıqla hər biri belki də size böyük mənənlər ifadə etməyəcək. Amma onların bir qəlibdə ardıcıl düzümü artıq təkcə poeziya nümunəsi kimi yox, həm də fikrin, düşünəcənin sərgisi kimi səni dayandırır, özüne çekir, necə deyərlər, durub düşünməyə məcbur edir! Bu isə sözün gücüdü, sözün diqqətidir.

Ondan çəkinmək, ondan qorxmaq lazımlı deyil, ondan yaranmaq, yeni sözə doğru getmək lazımdır. Elə yeri gəlmüşən, 2020-ci ilin 27 sentyabrında Ali Baş Komandanın verdiyi HÜCUM! - sözü. Onun ardınca ŞUŞA, BİZ GƏLDİK - sözləri mənə görə təkcə dilişimiz yox, həm də özəl həyatımın ən gözəl, mübarək sözləridi. Və bu sözlərin deyiliş, onu eşidib qavramaq bacarığı şəxsən mənim iç dünyamı elə bər hala gətirdi ki, elə bir duruma saldı ki, mən özümü həmin an xoşbəxtlərin xoşbəxti olmaqla yanaşı, həm də Allah qarşısında hiss elədim, Cənnətdə gördüm. 30 il yolunu gözlədiyim sözü eșitmək, duymaq, yaşamamaq nadirə, necə anlaşılsırsa, necə qəbul edilirse, bax, bu yerdə məni də görün, məni də o sıraya yaxın. Çünkü:

*Eşit, ay elim, ərənim,
Qalam, bürcüm, səngərim,
Gözü yol çəkənlərim,
Müjdə, Şuşam, biz gəlirik!*

*Yenəmi o dağa qar yağır?
Bilirmi İsa bulağı?
Yox olsun göz yaşı, ağı,
Müjdə, Şuşam, biz gəlirik!*

*Ay dağlar, ay meşələr,
Ay intiżar bənövşələr,
Ruhu yaşayan kişilər,
Müjdə, Şuşam, biz gəlirik!*

*Düşmən haqdan cəza bulur,
Yetməyə yollar durulur,
Turan birlüyü qurulur,
Müjdə, Şuşam, biz gəlirik!*

*Bu gün axşama yetərik,
Zəfər bayrağın dikərik.
Yurda qəhrəman dönərik,
Müjdə, Şuşam, biz gəlirik!*

Gerçekden danışmadı, gerçəyi yazmaq o qədər də asan deyil. Çünkü gerçəlik müəyyən mənada həm də bir mütərəddilikdir. Bunun da əsas səbəbi hər kəsin öz gerçəyi olmalıdır. Yəni baxış bucaqları fərqli olduğundan insanların həyata münasibəti, gerçəlik predmeti dəyişə bilir. Lakin Şuşaya gəlmək, Şuşanı gəlmək, bu artıq birmənəli gerçəlikdir. Burda baxış bucaqları da eyniləşir, münasibətlər də üst-üstə düşür. Bax, onda o işiq daşıyıcısı olan, Tanrı zərrəsi olan SÖZ də bütün dillərdə eyni mənəni ifadə edir. Necə deyərlər, bu da olur sözün xoşbəxtliyi.

Həmin o xoşbəxt sözlərin sırasında iç dünyana, içindəki ilə Allahan etdiyi səhəbələrə işlətdiyin sözlərin də özəl payı var. Bu özəlliyyin də canı, qanı onun mühbəm olmasıdır. Yəni səndən və Allahdan başqa kimsənin bilməməsidi, duymaması. O sözü ürəyin ruhla, ruhun ürəklə, sonda ikisiniin Allaha olan təməsirdir, dialoqudur, dərdleşməsidir. Hər nedirse, o qədər insanın içindən bütünlüyüni bir araya gətirən və ifadə etməkdə çətinlik gətirdiyim bir varlıqdır. Sesi, ruhu olan varlıq. Onu isə yalnız Allahan görür. Onun olduğunu isə yalnız ürek və ruh bilir, hiss edir. O vaxta qədər ki, o diley tapır, o qələmə süzülür və onda həmin o iş dünyəndən sözün ikinci ömrü başlayır. Bu ömrün də yolu qarşılınmadan, doğurduğu əks-sədadən, bir növü, etrafə necə təsir edəcəyindən asılı olur. Bax belə məqamda, hətta o iş dünyasının sualları da həm tikanlı, həm də birmənəli olur. O suallar adəmi elə silkeleyir ki, onun caynağından qurtulmaq mümkün olmur. Sən də, mən də, bütövlükde hamımız da bu sual basqısının mahiyyətini də, mənəzəsini də yaşami-

şıq, müşahidə etmişik və birmənəli olaraq bilirik ki, o basqıdan adəmi yalnız söz çıxara bilər - dəqiq və yerində işlədilmiş söz! Hətta o suallardan biri belə ola bilər ki:

*Kim üçün darixar könlüm?
Niya yol çəkər gözərim?
Hardasa mənsiz ağlayır
Yazılmayan son sözlərim.*

*Bir Allah, bir söz vəfali,
Güvənməyə kim qalib ki?
Uzaqda bir qurd ulayır,
Səsi qurbət, həsrət zəngi.*

*Ən rəhimli bildiyim kəs,
Demə, ən zalim adammış,
Bizi günaha çəkməyə
Seytan Haqdan zaman almış.*

Və yaxud:

*Gözüm yoxsovqatda, payda,
Bir misra doğmaliq göndər.
Ruhumda sazaq fəslidir,
Gelişin gūnaş getirər.*

*Kaş, "kaş"lara yer qoymayaq,
"Yox"ları "var" gündən görək.
Ömrümüz haqq tapmacası,
Cavabi göydən düşəcək.*

*Tərəddüdlər, müəmmələr
Gözərə yol çəkir indi.
Əvvəl bir zəngin ömrümə
Qəfil gələn vəhə kimiydi.*

*Sözdən, baxışdan üşüyən,
Qəlbim ümidiñ yuxadı.
Yanında qurbət dostuyur,
Burda soyuqdu, qar yağır.*

Müxtəlif parçalarını təqdim etdiyim bu şeirin təkcə yaratdığı ovqat yox, həm də şəklini çəkdiyim mənzərə sözün gücünü, qüdrətini göstərən, həm də düşünməyə məcbur edən ilahi sözü. O söz demək istədiyimiz aqala yarısından çoxunu özünün alt qatında saxlayır və diniyəni, oxuyanı, görəni məcbur edir ki, o alt qata ensin, onun mahiyyətini canına hopdursun, həm də düşünsün. Hardan hara geldiyini, hardan hara gedəcəyini müəyyənələşdirə bilsin. Bu müəllifin dediyi kimi vəhyidi. Menim düşündüyüm kimi ifadə etsəm Allah vergisi. Ona görə də bu vəhyin özündə özünü görmək, özüne hakim olmaq və dürüst qərar qəbul etmək artıq bir insan olaraq sənin qəbul edəcəyin qərardan asılı olur. Belə götürəndə o qərarın özü də ele sözü - yəni kağıza yazılanda, dildə səslənəndə söz formasında zülhur edir, ortaya çıxır.

Bəli, yaşanan ömrün xoşbəxtliyi onda özünü bürüze verir ki, ömrün sahibi özünü görə bilir və tanırıdı, gördüyü özünü həyatda kimliyini də, yerini də, mahiyyətini də qiymətləndirməyi bacarrı. Bax, bu bütün proseslər yaşanmış, yaşanan və yaşanaçaq sözün düzümdü. Mən onu bu cür qəbul edirəm və bu cür də yaddaşimdakı sözlərə dəyər verirəm. Həmin sözlər mənim üçün hər yerde işlədə bildiyim "Azadlıq", "Qarabağ", "Şuşa", "Azərbaycan" və dəha neçə-neçə möqəddəsliyi özündə ehiti vədə bilər və onları da diniyəni, təkrar edən, hətta özünüküleşdirənə kifayət qədər var. O ki, qaldı yaddaşına bunu də öz baxış bucağı altında hər kəs istədiyi formada dəyərləndirib yoza bilir. Mən isə yaddaşım da söz saxlanıcı olduğunu, bir az da sadə şəkildə ifadə etsəm, sözün yuvası, ocağı, evi olduğunu bilirəm və bu cür də həmin o söz ocağına dəyər verirəm. Amma mənim düşüncələrim, yozumlarım heç də o demək deyil ki, bütün bunlar ilahi sözə verilən və yaxud da onun bütünlüğünü təsdiqləyən möhurdu. Xeyr, ömr yaddaşının söz payı hər kəs üçün özəldi, hər kəs üçün də görünən bir yoldu. O yol mənə görə haqq doğru gedir. Yolunuz açıq, sözünüz yaşayan və yaşadan söz olsun!

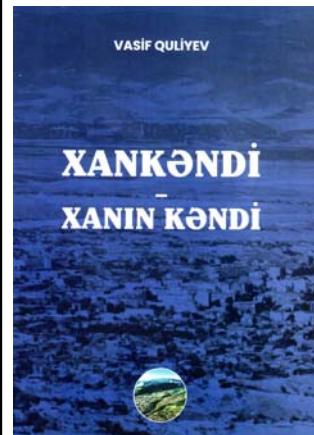
P.S. Şeirlərin müəllifi çox hörmətli Sona Vəliyevadır.

"Xankəndi"

"Ədalət"in oxucuları, eləcə de Azərbaycanın ədəbi mühiti, yazıçı-publisist, araşdırmaçı Vasif Quliyevin imzasını yaxşı tanırı.

Elə buradaca vurgulağım ki, 1988-ci ildən bu günü qədər Qarabağın tarixinin ədəbiyyatının öyrənilməsində, araşdırılmasında ən böyük haqqı olan ziyanlarımızdan biri məhz Vasif Quliyevdir.

Mənə görə o, Qarabağda haqqı olan ziyanımızdır. Çünkü bütün həyatını arxivlərə, tarixə və Qarabağa həsr edibdir.

Onun 2023-cü ilin sonlarında "Şuşa qalası" (şəhərin yaranması) adlı kitabı işıq üzü görmüşdür. 9 dildə çap olunan və "Azərbaycan Respublikasının işğaldən azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıda" dair I Dövlət Proqramı'nın Tədbirlər Planının 3-cü prioritet istiqamətinin layihəsi çərçivəsində hazırlanan bu kitab böyük maraqla qarşılanmışdır.

Məhz həmin layihənin davamı kimi bugündə Vasif Quliyev "Xankəndi" kitabını da ədəbi ictimaiyyətə təqdim edibdir. Kitab "Şuşa qalası" kitabı kimi 9 dildə çapa təqdim olunub. Artıq 3 dildə çap olunmuş versiya oxucuların ixtiyarına verilibdir.

Kitabda əsas məqsəd Xankəndinin kimə aid olduğunu, kimin tərəfindən salındığını və bütövlükdə Xankəndi barəsində müfəssəl, amma hər kəsin qəbul edə biləcəyi bilgilərlə zəngindir. Kitaba əlavə edilmiş xəritələr, portretlər, özü-özülüyünda bu qədim yurdun sözün məcəzi mənasında həm də doğum şəhadənamasıdır.

Cünki Pənahəli xanın, İbrahim xanın və buradakı dövrünə aid xəritə və şəkillərin özləri oxucu ilə ünsiyyət qurmaq, özünü təqdim etmək qabiliyyətindədir.

Göründüyü kimi, dəyərli həmkarımız, yazıçı-publisist, araşdırmaçı Vasif Quliyev bu dəfə də bizi öz yaradıcılıq uğuru ilə sevindirə bilibdir. Uğurların tükənməsin, Vasif Quliyev!

Əbülfət

Hər bir söz adamı təkcə qələmi ilə ,oxucuya təqdim etdiyi əsəri ilə deyil, həm də şəxsiyyəti ilə, insanlara münasibəti ilə də diqqət çəkir. Yeni elə yazarlarımız var ki, bu bütün dünyaya yazarlarına da addır - O.M.) onların yaradıcılıqları ilə şəxsiyyətləri, həyat terzləri üst-üstə düşmür, hətta böyük ziddiyət təşkil edir. Oxucu inana bilmir ki, masasının üzərindəki kitabın müəllifi onun yaxından tanıdığı, həyat tərzinə bələd olduğu adamdı.

Cünti ortadakı yerdən göye qədər olan fərqli özü bunu göstərir və bəzən də uca səsənətən edir. Amma öz yaşıdığını bədii əsərə köçürən, ona söz ömrü verən yazarlar da var ki, onlar da susqunluları ilə ,oxucudan özünü təcrid etmək arxa planda qalır. Mən isə, bir oxucu olaraq, ona çox diqqətimi çəkən özü və sözü gözümüzün

valatın adı diqqətimi çəkdi. Onlardan biri "Sanatoriyada", ikinci ise "Kupedə" adları. Bu diqqətçəkmə səbəbsiz deyil.

Mənim üçün çox dəyərli və böyük yazılıçı olan Seyran Səxavətin sanatoriya ilə bağlı maraqlı bir əsəri var. Bir neçə dəfə oxumuşam, özde ləzzət ala-alə. İndi də Aləmin kitabında "Sanatoriyada" başlığını oxuyanda yadına həmin əsər düşdü. Ona görə də ilk önce həmin əhvalatı oxudum. Elə buradaca deym ki, bu əsərdən ləzzət aldım. Hətta mənə elə gəldi ki, əsərin qəhrəmanı Həsən kişi mənim tanıdığım adamdı, mənim kəndçimdi, həmyerlimdi.

Bu kənd adamlının saflığı, sanatoriya barəsindəki təsərrütatları, ömrünün sonunda da olsa sanatoriyyada olmaq niyəti o qədər səmimi və gerçək bir şekilde qələmə alınıb ki, inanmamaq mümkün deyil. Di-

şiyə yumşaq bir şekilde qiyomat xəbərdarlığı edirlər. Bunnuların içerisinde Zema xanım isə masajın saatını və keyfiyyətini artırmaq üçün nazlanmaqdan da çəkinmər və Həsən də ürklənib ona otağının nömrəsini deyir.

Bu əhvalatın ən ince nöqtəsi Həsən əsərin kənd adımı safiqli ilə, onu müayinə edən

Və beləcə qarşılıqlı suallarla artıq onların söhbət etmek üçün mövzuları yaranır - həyatdan, tələbəlikdən, yaşamdan və bir də hərisinin aid olduğu cəmiyyətdən. Təsəvvür edin ki, onların söhbəti o qədər səmimi detallarla oxucuya təqdim edilir ki, bir-birini tanımayan adamların həmsöhbət ola bilməsinə şübhə yeri qalmır. Hətta sevgidən, ailə həyatından da rahatlıqla söhbət edə bilirlər. Bir neçə əhvalatın sonunun necə bitəcəyini təsəvvür edə bilmirdim.

Ağılma müxtəlif variantlar gəldi. Cünti Səməd həmin rayona işləməyə gedirdi. Ona təyinatı verilmişdi. Güler isə sonuncu kurs tələbəsi kimi tətil edirdi. Söhbət esnasında Səmədin rayonu qalacaq yeri olmadığı məlum olur. Mən bu detalla qarşısında düşünüdəm ki, müəllif Səmədi Gülgəlin kirayeşin edəcək. Am-

Kəşf və yaxud 19-cu əhvalat

önündə olan, həm sözündən, həm də özündən nəyisə oyrendiyim, əzx etdiyim müəlliflər daha səmimidir. Elə buna görə də mən yazı arenasında daha çox onları arayıb axtarıram. Təbii ki, sözləri kimi həm də özlərini də!

Ou mən, bir söz adamı olaraq, yazılarıyla metbuat-daki imzası ilə tanışdım. Heç ağlıma da gəlməzdi ki, o, mənim ən yaxın dostlarımın, həmkarlarımın birinin qardaşıdı. Doğrudur, doğulduğu bölgə eyni olsa da mən bunun fərqi varmamışdım. Lakin günlerin birində yolumuz kəsişdi və həmin məclisde oyrendim ki, Aləm Kəngərli könül dostum Adəmin doğmamacə qardaşdır. Nəcə deyərlər, "bu keşf" məni xeyli sevindirdi. Çünkü sözünü, qələmini sevdiyim bir adamın doğma ailədən olması qururverici idi. Və beləcə münasibələrimiz yeni müstəviyə daşındı - doğmaliq müstəvisinə.

İndi əlimdə bir kitab var. Kitab "Qatarda 18 əhvalat" adlanır. Kitabın müəllifi Aləm Kəngərliyidir. Mən hər dəfə yeni kitab əldə edəndə onu mütləq ayaqüstü da olsa gözdən keçirirəm. Müəllifin kimliyindən asılı olmayaraq, həmişə bir növ qaca-qaca, həkimin kitabı gözden keçirib özündə bir fikir formalasdırmağa çalışıram. Bax elə, Aləmin kitabını da özünün yanında atıstu və rəqələdim. Kitaba yazdığı səmimi avtoqrafa görə ona təşəkkürüm bildirdim və evə çatan kimi kitabın oxucusu oldum. Bu da səbəbsiz deyildi. Çünkü kitabdakı əhvalatların mündəricatına baxanda iki eh-

ger tərəfdən Həsən kişi illerle çalışıb, alın teri ilə ev-əsik sahibi olub, uşaqlıq böyüdüb və haqlı olaraq sanatoriyyaya gedib, istirahət etmək, müalicə olunmaq haqqını qazanıb. Lakin bunun üçün işdə vaxtı tapa bilməyib. Ancaq iş, güc, ailə onun başını elə qatıb ki, təqəud yaşına gəlib çatıbdi.

Məhz bələ bir məqamda axır ki, üçüncü cəhdə rəhbərlik onun yaşını, xidmətin nəzərə alıb sanatoriyyaya putyovka və

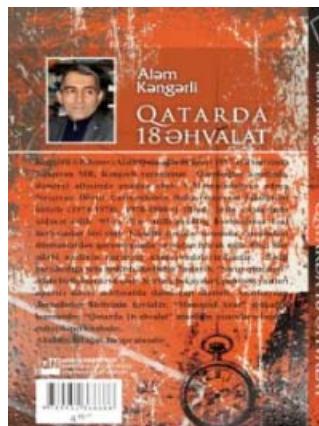
cavan bir qızı pul verməyib, otağı tərk edəndən sonra yaşıdıği hislərdi. O, bütün geceyi yuxuya gede bilməyib, yərində qovrula-qovrula səhəri açır ki, gedim ona 5 manat versin, hem də üzr istəsin!. Axi onun ehtiyacı olmasa pul baradə söhbət salımdı.

Bəli, "Kupedə" əhvalatında da yol-yoldaşı olan Səməd Gülerin qısa bir zamanda bir-biri ilə isinmişesi, bir-birine semimişəkildə həyat həqiqət-işlərini, yaşantılarını söylədiyi ünvanı içinde təkrarlayır ki, yaddaşına yazılısan. Bax elə müəllifin mövzunu mükəmməl bir şəkildə bitirmək məqamı burda ortaya çıxır.

Cünti Səmədin cibində atasının ona verdiyi bir məktub var. Həmin məktubun üstündə də məhz Gülerin dediyi ünvan yazılıb. Çünkü o evin sahibi Səmədin atasının tələbə yoldaşı id. Həmin on Səməd düşündü ki, demək tale onu istədiyi ünvana aparır.

Bəli, hər iki əhvalat barəsində təəssüratımı oxucularla bölkən Aləm Kəngərliyinin yazılı təxəyyülünün reallığı istinadının nə qədər güclü olduğunu bir dərəcədən təsdiq etdim. Üstəlik, onun söz ehtiyyati və sözə işləmək məharəti də məni məmənun etdi. Bütövlükda isə "Qatarda 18 əhvalat" mənim üçün Aləm Kəngərliyi yenidən keşf etdiyim görsə 19-cu əhvalat oldu. Hər halda əgər oxucu özü üçün yeni bir müəllif kəşf edirə, elə müəllifin də bu kəşf 19-cu əhvalatı.

Əbülfət Mədətoğlu

lərini, yaşantılarını söyləməsə ilk baxışdan mənənə belə bir təessürat yaratdır ki, burda müəllifin fantaziyası zamanı qabaqlaşdırır. Çünkü Səməd kupeye girdən burada əyləşmiş bir xanımla qarşılışır. Hiss edir ki, tələbədi və yol-yoldaşı kimi onunla həmsöhbət olmaq arzusuna düşür və bəhanə axtarır ki, ilk olaraq hansı sözü dilləne getirsin. Bu zaman qatar terpərin və qız onu yola salan digər xanıma pəncərədən el edir. Bax, bu ipucundan yapışan Səməd "yəqin rəfiqənidir" deyir. Qız isə cavabında "yox, böyük bacımdır" söylər.

Yəsənin artması səbəbindən qaranlıq sidik kimi gizli simptomlara səbəb ola bilər. Bilirubin, qidandan həzmənə kömək etmək üçün qaraciyər tərəfindən istehsal olunan ödün tərkib hissəsidir. Normalda qaraciyər artıq bilirubini qandan çıxarmağa kömək edir, lakin orqanın zədələnməsi bi qabiliyyəti məhdudlaşdırır. Həmçinin, orqanın disfunksiyası kifayət qədər miqdarda

safra istehsal etməyə imkan vermir, bu da nəcisin tünd rəngini verir. Bu, nəcisin solğun və ya "gillli" olmasına səbəb olur. Mayo Klinikasının həkimləri də qaraciyər problemlərinin ince bir əlaməti olaraq yorğunluğu qeyd edirlər. Onlar izah ediblər ki, normal olaraq qaraciyər maddələr mübadiləsini tənzimləyən qida və kimyəvi maddələri emal etməyə kömək edir. Bununla belə, skarlasma ilə qida çatışmazlığı və toksinlərin yüksəlməsi var ki, bu da yorğunluğa səbəb olur.

Qaraciyər xəstəliyinin dörd gizli əlaməti

Tünd sidik, nəcisin rənginin dəyişməsi, yorğunluq və kilo itkiSİ qaraciyər xəstəliyinin inkişafını göstərə bilər.

Adalet.az xəber verir ki, bu bəzədə Amerika Xəstəliklərə Nəzarət və Profilaktika Mərkəzinin mütəxəssisləri məlumat yayıb. Alımlar aşkar ediblər ki, qaraciyər xəstəliklerinin əsas səbəbi alkopolizmdir. Etil spiriti parçalayarkən, qaraciyər orqan hüceyrələrinə zərər ve-

ren və cəpiq toxumasının meydana gəlməsinə səbəb olan zərərlər maddələr istehsal edir. Epstein-Barr virusu və hepatit də zamanla qaraciyərin zədələnməsinə səbəb olan qaraciyər iltihabına səbəb ola bilər.

Bununla belə, dərinin və gözlərin ağclarının sararması həmişə bu orqanın disfunksiyasının göstəricisi ola bilmez. Bəzən qaraciyər xəstəliyi qanda piqment bilirubinin səviyə-

İşxan Verdiyan

Əliyevdən imdad dilədi:

"Siyasi siğinacaq istəyirəm"

Erməni olduğuna hələlik şübhəm olduğu bir erməni blogger, siyasi şərhçi İşxan Verdiyan var. Verdiyan hər zaman radikal ermənilərin revanşist çağırışları, yalançı soyqırımı iddiaları ilə bağlı abnormal istək və arzularına qarşı çıxıb. O, Türkiye və Azərbaycanla sərhədlərin açılması, normal qonşuluq münasibətlərinin qurulmasının tərəfdarı kimi çıxışlar edir. Bu səbəbdən də ekşər ermənilər və müxalifətə bağlı saytlar tez-tez Verdiyanı təqnid edirlər.

Hər dəfə öz Telegram kanalında çıxış edəndə beyni yulmuş, ədavəticil, düşməncilik aparan, revanşist, nemesis, daşnakçı ermənilər onu söyüslərə-qarşıqlıqlara qərq edirlər. Məsələn ötən il İşxan Verdiyanın: "Ermənistanda heç kim Şuşanı tələb etmir. Qarabağ barədə heç kim düşünmür" deyəsi ermənilərin ona "satqın", "xain" etiketləri yapışdırmasına səbəb oldu.

Türkiyədə yaşayan erməni bloger İşxan Verdiyan İrevanda Azərbaycan bayrağının yandırılmasına görə Ermənistən hökumətinin üzr istəməyə çağırıldı.

İşxan siyasetçi kimi çox əzaqqrəndi, hələ 2021-ci il də demişdi ki, Qarabağ Azərbaycanın tərkibində tanınan kimi Bakı ilə İrevan arasında sühə müqaviləsi imzalanacaq; "Qarabağın geleceyi müyyənəşmədən məsələ həllini tapmayıacaq. Azərbaycan Qarabağı öz tərkibinə tam şəkildə qəbul etməlidir, bundan sonra sühə sazişindən danişma bilərik. Ermənistən da bu məsələni bağlamalıdır".

Blogger bu dürüstlüyünün ağrısını çekir. Ermənilərin onun övladlarını ölüm və zoraklıqla hədələməsindən narahatlıq keçirdiyini də dəfələrlə dile getirib: Mənim "Instagram"da profilimdə övladlarım, ailəmin şəkilləri var. Həmin paylaşımların altından ermənilər şəhərlər yazaraq təhdidlər yağıdırmağa başlayıblar. Onlar birbaşa uşaqları təhdid edərək söyürər.

Mən həmin şəxslərlə şəxsən əlaqə saxlayıb yazışanda cavab verirəm ki, bütün qarabağlılar (Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində yaşayan ermənilər-red.) sənə qarşı belə münasibət bəsləyir.

Sanki onlar qarabağlıları təmsil edirlər. Mən ümumiyyətə nə baş verdiyini, bu maneranı anlamırı! Uşaqları zorla maqla, öldürməklə hədəleyən, onlara tehdidler yağıdırıb. Sənə bu insanlar qarabağlıları necə təmsil edə bilərlər axı?! Mən belə pedofil adamlar görməmişəm".

Adalet.az xəber verir ki, düzüyüne görə, təqdir etdiyi məzmunlu bloger İşxan Verdiyan Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə müraciət edərək, siyasi siğinacaq isteyib.

O, bu haqqında Telegram kanalında məlumat yayıb.

"Hörmətli cənab Prezident, nəzərinə çatdırım ki, Qarabağ Azərbaycanın ərazisi olaraq açıq şəkildə tanıdım üçün Ermənistən mənə qarşı cinayət işi açılıb. İrevan Azərbaycan və Ermənistən suverenliyinin qarşılıqlı tanınması lehinen çıxış etdiyime, həmçinin "artsax" kvazi-dövlət qurumu və onunla bağlı hər şey haqqında təqidi bəyanatlarına görə mənə ömürlük həbs cəzası vermək istəyir. Onu da nəzərinə çatdırım ki, Ermənistənə qayitmağım istər-istəməz həbsimə gətirib çıxaracaq və bərəmdə elan olunmuş beynəlxalq axtaşır Ermənistənə bağlanıb.

Hörmətli cənab Prezident, mövcud reallıqları nəzərə alaraq və qaçılmasa pressiyalarla bağlı səbəblər görə vətəndaşlığım olduğu ölkəmə qayıtmağım mümkünsüzlüyünü nəzərə alaraq, Azərbaycanda siyasi siğinacaq verməni xahiş edirəm. Hörmətli, İşxan Verdiyan", - o qeyd edib.

Qeyd edək ki, erməniləri ən çox yandıran onun bu paylaşımıdır:

"Azərbaycan ermənilərinin anlayışında kainatdan ayrı mövcuddur və əgər bir gün bütün azərbaycanlılar dəhşətli əzab içində ölsələr, həmin gün ermənilər üçün ən xoşbəxt gün olacaq. Siddətli kin və reallıq hissini itirilməsi..."

Sual yaranır: Niye azərbaycanlıların belə qonşulara yazıçı gəlməlidir? Niye onlarla sühə bağlamaq istəsinlər ki? Niye öz ölkəsində onlara dözməlidirlər ki? Hansı xidmətlərinə görə? Özümdən iyənirəm. Hansı xalqın nümayəndəsi olduğunu düşünenə özüme nifrat edirəm. Kaş türk olaydım, bir qıraqda oturub bu mənzərəyə güleydim. Artıq xalqımı bürümüş dəliyi baxa bilmirəm".

Əntiqə Rəşid

Gülxara Əhmədova,
Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin deputati

**Adı şərəfli,
sözü hikmətli -
Azərbaycan qadını...**

Qadın ülvilik, zəriflik və gözəllik rəmziidir. Qadın təbəyə edəndir. Azərbaycan qadını bütün dövrlərdə istedadı, zəkası yorulmazlığı ilə milli - mənəvi dəyərlərimizin təbəliği və qorunmasında fəallıq göstərib. Tarix boyu Azərbaycanda qadına - anaya daim böyük ehtiram və hörmət bəslənilib, namus, qeyrət rəmzi sayılıb. Qadınlarımız yeri gələndə . müdrik hökmədar, cəsur sərkərdə, istedadlı şair və sənətkar olub, çoxəsrlik tariximizin səhifələrinə adını qızıl hərflərle yazdırıb.

Ötən əsrde qadın hüquqlarının qazanılması və qorunması yolunda misilsiz uğurlar əldə edən Azərbaycan qadını bu gün ölkəmizin ictimai-siyasi, iqtisadi, mədəni həyatının fəal iştirakçısıdır. O, taleyüklü milli məsələlərin həlliə sanballı töhfələr verir, elm, təhsil, mədəniyyət, səhiyyə və digər sahələrdə qazandığı nallıyyətlərlə çox böyük potensiala malik olduğunu təsdiqləyir.

Tarixin bütün dövrlərində Azərbaycan qadını Vətənimizin müdafiəsində yaxından iştirak edib, siyasi və dövlət quruculuğu prosesində əsl vətənpərvərlik nümunələri göstərib. Azərbaycan xalq ədəbiyyatının ən qədim yazılı abidəsi olan "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanında savaş meydانında göstərdiyi şücaət öne şəkilib, qadın adı hər seydən uca tutulub.

Bu gün dövlət qadın siyasetinin Prezident İlham Əliyev tərəfindən qətiyyətə davam etdirilməsi sayesində Azərbaycan qadınının cəmiyyətdə yeri və nüfuzu daha da artıb. Ölkəmizdə gender siyasetinin gücləndirilməsi, qadınların cəmiyyətdə rolunun yüksəldilməsi üçün ardıcıl tədbirlər həyata keçirilir. Azərbaycan qadınları müüm dövlət qurumlarında, parlament və bələdiyyələrdə uğurla təmsil olunur, ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi, elmi-mədəni proseslərdə fəal iştirak edir, ölkə idmanının inkişafına böyük töhfələr verirlər. Azərbaycan qadınları öz dərin zəkaları və tükənməz daxili potensialları ilə bu gün də xalqa və cəmiyyətə fədakarcasına xidmət edirlər. Dövlət müstəqilliyimizin bərpasından sonra Azərbaycan qadını milli dövlət quruculuğu prosesinin fəal iştirakçısına çevrilib, ölkəmizin sosial-iqtisadi və mədəni potensialının artırılması üçün dəyərli töhfələr verib.

Ölkə Prezidenti İlham Əliyevin təbərincə desək: "Azərbaycan qadını milli dövlət quruculuğu işinin fəal iştirakçısı kimi müstəqillik illerindəki nallıyyətlərimizin zirvə nöqtəsinə yüksəlməyimiz və parlaq Qələbe sevinci yaşamamız namənə var qüvvəsini səfərbər etmişdir. Göz açıb azad gördüyü yurdunu ana qədər müqəddəs bilən, milli ideallara sadıq gənc nəslə də o, məhz öz mənəvi gücü, polad iradəsi hesabına yetişdirmiş, tarixin hökmü ilə ədalətin zəfər calacağına və haqqımızın qalib gələcəyinə həmin nəslin qəlbində sarsılmaz inam duyğusu aşılamışdır. Azərbaycan qadınının müasir dövlətçiliyimizə ən dəyərli töhfəsi olan bu nəsil 44 günlük Vətən müharibəsində rəşadəti ilə xalqımızın mübarizlik rəmzinə dönərək ümidi ləti tam doğrultmuşdur". Xatırladaq ki, Azərbaycan qadınının ölkəmizin müstəqillik tarixindəki rolu və verdiyi töhfələr heç vaxt unudulmazdır. Müasir dövrün ən çətin və mürəkkəb məqamlarında, milli dövlət quruculuğunun hər mərhələsində Azərbaycan qadını həm ailə başçısı, həm də vətənpərvər bir döyüşü kimi öz yerini tapıb. İster müharibə, isterse də sülh dövründə onun sarsılmaz iradəsi, əzmkarlığı və dözümnüün təcəssümü hər zaman hiss olunub, ona başşuallığı gətirir.

Azərbaycan qadını cəmiyyətin ən dəyərli üzvü olaraq yeni nəslə formalasdırıb, gənc insanların qəlbində vətənə sevgi, millətə bağılılıq hissələrini gücləndirib. Həmçinin, qadınlarımızın tarixi şəxsiyyətlər və müasir dövrün qəhrəmanları kimi əzmlə məbarizə aparması, dövlətçiliyin əsas sütunlarını möhkəmləndirməyə xidmət etdir. Qadınların yorulmaz fəaliyyəti, sarsılmaz gücü onun nə qədər böyük qüvvəyə sahib olduğunu təcəssüm etdirir.

**Türkiyədən Yunanistana qaçmaq
istəyən PKK terrorçusu saxlanılıb**

Türkiyədən Yunanistana qaçmaq istəyən PKK terrorçusu saxlanılıb.

Adalet.az xəbər verir ki, bu barədə "TRT Həber" məlumat yayıb.

Bildirilib ki, o, Ədirnədə birinci dərəcəli qadağan olmuş herbi zonada keçirilen əməliyyat zamanı saxlanılıb.

Saxlanılan terrorçu "Silahlı terror təşkilatına üzv olmaq" cinayetine görə axtarışda idi.

Yaxın günlərin söhbətidi. Nəşriyatda qarşılaşdıq. Həmişəki kimi hal-həval tutduq. Sonra "Şamur" qəzətindən, eləcə də çox dəyərli həmkərim, istedadlı yazıçı, şair, publisist Sədaqət Kərimova barəsində söhbət etdik və söhbət əsnasında öyrəndim ki, Müzəffər müəllimin yeni kitabı işıq üzü görüb. Əslində isə bu kitabı 2022-ci ilə aiddir. Sadəcə olaraq man onu ilk dəfə əlimə aldığımızdan nəmən üçün yeni sayılır. Kitab "Qəlbimin söz ağrısı" adlanır. Şeirlər və poemalardan ibarət olan bu kitab Müzəffər Məlikməmmədovun son illərdə yazdığı bir-birindən maraqlı poetik nümunələrdən ibarətdir. Kitaba öz söz yazmış şair, jurnalist Sədaqət Kərimova vurğulayır ki, "şeirlərinin mayasında öz xalqına

**Nər babamın qəlbə tək
Döyünyədi ürəyim...**

Zənnimcə, "Babamın qəlbə tək" şeirindən getirdiyim bu nümunə özü-özlüyündə artıq hər kəsə açıq mesajdı. Yeni anlayan üçün, dərk edən üçün bu, həm də bir şairin ciddi etirazı, müəyyən mənəda həm də gerçəklilikin müdafiəsidir.

Mən "Qəlbimin söz ağrısı" kitabını oxuduqca bir nüansın da şahidi oldum. O da müəllifin yaradıcılıq dünyasının rengarengliyidir.

Onun istor klassiklərimizin, istor müasirlərimizin yaradıcılığına münasibəti, gətirdiyi müəyyən iqtibaslar birbaşa göstərir ki, Müzəffər Məlikməmmədov öz yaradıcılığında həm istinad etməyi, həm də özünü ifadə etməyi çox

Axi sevgini Allah verir bəndəsinə. Ona görə də "Gül sevenim" adlanan bu şeirdə ürək çırıntısı da, hislər də, eh-tiraflar da bir-birini tamamlayırlar. Və mən bu sevginin həm ünvanını, həm də özümüzə yaşıdanını çox böyük sayqı ilə dəyərləndirirəm. Hətta müəyyən mənəda bu sevginin həsədini də çekirəm. Axa ilahi sevgilər çox az-az olur. Amma ne yaxşı ki, olur:

*Ey çiçək sevənim, ey gül sevənim,
Ən gözəl gülüsən bu təbəətin.
Ömür-gün yoldaşım, vəfalı mənəm,
Səni vəsf etməyə söz tapmaq çətin.*

*Mən sendən alıram ilhamımı bil,
Qəlbimin məhəbbət bölgəsindəsən.
Beş övlad böyütmək asan iş deyil,
Qəhrəman analar cərgesindəsən.*

"Qəlbimin söz ağrısı"

olan böyük məhəbbəti dursa da, şair onlara kölkə salan hallara qarşı başırmazdır. Daim doğma elinə xələl gətirən bələlərin köküñə axtarmağa çalışır. Yurdunun taleyini öz taleyindən bir an belə ayırmır".

Mən özənətindən getirdiyim bu iqtibasi ona görə xüsusi qabardıram ki, həqiqətən Müzəffər Məlikməmmədov yaradıcılığında aid olduğu el-obaya, doğduğu torpağa sevgi bütün varlığının ifadəsidir. Yəni o, bir söz adamı olaraq bütöv Azərbaycanın bir parçası olan Samurun, Şəhərəğrin təsvirini də her keşə hopdura bileyək bir məhərətə poeziyaya getirir. Onun yurdla bağlı şeirlərinin hamisini ana xətti məhz torpağa, aid olduğu el-obaya sevgi ilə süstənidir. Ve bir de Müzəffər Məlikməmmədov yaradıcılığında etnoqrafiya ilə yanaşı, coğrafiya da diqqət mərkəzində olur.

O demək olar ki, həm milli-mənəvi dəyərləri, həm də yurd yerlərini ele ustalıqla misralara hopdurur ki, oxuduqca sanki həmin əraziləri gəzir, həmin nemətlərin, həmin gözəlliklərin şahidi olursan. Yeri gəlmışən onu da qeyd edim ki, şair yerini, dəyərini bilməyen, sözünə sahib çıxmışı bacarmayan adamçıqların da cavabını verməkdə, onları yerində oturtmaqdə məhərətlidir, sərrastdır. Bu da həmin o öncədən vurğuladığım yurd sevgisindən, el-oba məhəbbətindən qaynaqlanır. Məsələn, şair yazır ki:

*Bu gün ləzgi köksündə
Başqa qəlbdir döyünen.
Babasına çəkməyib
Babasıyla öyünən.*

*İnciməsin babamın
Ruhu, hələ mən varam.
Aləm bilir əzəldən
Öyrənməklə yox aram.*

*Bu dünyada Tanrıdan
Var təkcə bir dileyim.*

MÜZƏFFƏR MƏLİKMƏMMƏDOV

*Ey Quba baharım, Şahdağ vüqarım,
Bu elin ən gözəl baharı sənsən.
Necə vəsf eyləyim səni, Gülxarım,
Şeirimin əlçatmaz nigari sənsən.*

*Süzmə oğrun-oğrun, sözümə inan,
Bu necə baxışdır, bu necə nazdır?
Elə nurlusən ki, elə mehribən,
Sənə mələk desəm, yənə də azdır.*

*Qızlarım hər biri bir ay parçası,
Hərəsi yüz oğul əvəzidir, bil.
Tanrıdan pay gəlib bu bəxt xonçası,
Demək oğul payı qismətim deyil.*

*Aytəkin, Zərina, Nərmin, Mənzərim,
Hər işdə gör necə oxşayıր sənə.
Var olsun deyirəm kürəkənlərim,
Hər biri ilk gündən oğuldur mənə.*

*Ey çiçək sevənim, ey gül sevənim,
Bizi bu dünyada daha nə lazım?
Haqqım var eşqimlə daim öyünüm,
Sənənə gül açıb gör neçə arzum...*

Bəli, bu bir sevgi məktubudur, bu bir etiraf məktubudur. Bu, həm də bir ailənin özünün təqdimatıdır. Zənnimcə bütün bunları da kökündə, mayasında həmin o böyük SEVGİ dayanır. Həmin sevginin bir damarının da adı Müzəffər Məlikməmmədovun oxucusuna, oxucunun isə şairə sevgisidir.

Həqiqətən bir yaşamın, bir ömrün ayrı-ayrı anlarının şeirləşən və şair tərəfindən bizlərə güi-ciçək dəstəsi kimi təqdim edilən bu kitab diqqət çəkir - oxucu diqqəti. Və mən də bir oxucu olaraq kitab barəsində özü-mün oxucu təssüratını yalnız şeir nümunələrinin təsiri ilə sizlərə çatdırırdım. O ki, qaldı poemalara və bütövlükdə həm də kitabın bir xəttini təşkil edən şəhidlərimiz, Qarabağ Zəfərimiz mövzularına.. İňşallah, bu barədə də sizinlə fikir bönüşərik.

Əbülfət Mədətoğlu

YAXŞILAR YASADIR YAXŞILIQLARI

El-obasına bağlı, doğulduğu yurd-la nəfəs alan insanlar çoxdur. O in-sanların hər biri öz məhbətini do-gulduğu mahala müxtəlif cür ifade eyləyib. Adam var ki, uzun müddət yaşıyır, amma el-obası, milləti və xal-qı üçün bir qara qəpiklik iş görmür. Bu cür adamların na el-obada, nə də ailədə hörməti olmur. Amma elə in-san da var ki, özünün qazandığı xəti-hörəmtələ, yaxşı əməlle nəinki ailəsin-de, el-obada da böyük nüfuz sahibi olur. Belə kişilərdən biri də Sabir Ey-vaz oğlu Xəlilovdur.

Sabir Xəlilov 1941-ci ildə Borçalı ma-halının Faxralı kəndində anadan olub. 1958-ci ildə Faxralı kənd orta məktəbini bitirib. Maksim Qorkinin belə bir deyimi var: "Həyatın mənası gözelliyyə ve məq-sədə meyl etməklə güclüdür". Həyatın hər bir anının öz məqsədi, məramı ol-malıdır. Bu menəda Sabir Xəlilov da ilk vaxtlarda öz məramını və məqsədini müəyyənleşdirə bilib. Daha doğrusu, müəyyənleşdiriyi arzunu reallaşdırda bilib.

1963-cü ildə Azərbaycan Politexnik İnstututunun mexanika fakultəsini fərqlənme diplomu ile bitirib. Ali məktəbdə o, üyəyi istədiyi ixtisasa - Avtomobil nəqliyyatı üzrə mühəndis-mexanik ixti-sasına yiyəlib. Əmək fealiyyətin 26 Bakı komisi adına NMİ-nin nəqliyyat sexinde başlayıb. Əvvəlcə sex ustası, qaraj müdürü vəzifelərində işləyib. Sonradan isə elmi fealiyyət barə-sında gö-tür-qoy edib. Elə bu məqsədə də 1965-ci ildə Azərbaycan Texniki Universitətində çalışmağa başlayıb. Çekdiyi ezi-yət və zəhəmet müeyyən zaman kəsiyin-dən sonra öz behəsini verib. Sabir Xəlilov 1974-cü ildə namizədlik disertasiyasını müdafiə edərək texniki elmlər na-mizədi elmi dərəcəsi alıb. 1980-ci ildən isə dosent kimi fealiyyətə başlayıb. Elmi fealiyyət yanaşı, M.Tores adına Moskv-a Xarici Diller Institutunda 1 illik fran-sız dili kursunu bitirib. Kursu bitirəndən sonra Fransanın Poc Valeri Universite-tində 2 aylıq dil təcrübəsində olur. Bu-nuna yanaşı o, 1981-1985-ci illərdə Əl-

cəzairin Milli Yüngül Sənaye İnstututunda dosent vəzifəsində işləyir. 1996-2010-cu illər ərzində Erciyez Universitetində dosent vəzifəsine çalışır.

Onun bu illər ərzində çox maraqlı mülahizələri və çıxışları olub. "Maşın hissələri", "Mexanizmlər nəzəriyyəsi", "Maşın dinamikası", "Motorlar" fənlərin-

dən mühazirələri çox maraqla qarşıla-nıb. Ən maraqlısı ondan ibarətdir olub ki, Sabir Xəlilov mötəber kürsüldən çı-xış edəndə onun çıxışlarını əcnəbi alim-lər belə böyük maraqla qarşılıyıblar. Hətta onun söylədiyi fikirləre məşhur alimlərdən təccübələnlər də olub. İstedadlı alimin illər ötdükəcə yeni ixtiralara yaranır. Təbii ki, bütün bu yeniliklər və orijinal fikirlər kitab şəklində öz əksini tapmalı idi. Tesadüfə deyil ki, tanınmış alimin 40-dək elmi əsəri respublikamızda və xaricdə çap olunub. Elə bir konfrans və simpoziumlar olmayıb ki, orada çıxış edərkən Sabir müəllimin fikri hörmətlə qarşılınmasın, böyük maraq doğurmasın. Hər şəydən önce onun hər hansı elmi mövzuya yaradıcı yanaşma-sı, fikirlərinin digər alimlərin fikirlərinə bənzəməməsi istər yerli alimlərimizin, istərsə də xarici mütəxəssislərin diqqət merkezində olub.

Təbii ki, insan qarşısına məqsəd qo-yanda çox arzularına nail olur.

Tanınmış alim heç də bu uğurları asanlıqla qazanmayıb. Yəni o, həyatda nə əldə edibse, alın teri tökərək, gecasını gündü-züne qataraq bu nailiyyələri qazana bilib. Böyük Nizami Gəncəvi deyib: "İnsanın bacarmadığı iş yoxdu". Bəlkə də bu amalı, deyimi özüne əsas məqsəd kimi seçən Sabir müəllim elmin zirvələrinə doğru zaman-zaman irəliliyib. Sabir Xəlilov hər addımı atıb irəliliyikcə növbəti uğura doğru inamla irəliliyib. Gözəl ziyanı və istedadlı alim Sabir Xəlilov hem də üç oğul atasıdır. Onun həyat yoldaşı Sona Əlizadə Azərbaycan İnşaat Mühəndisleri Universitetində çalışır. Oğlu Rövşən Xəlilzadə həkimdir - beyin cərrahıdır və Tibb Universitetində çalışır. Digər oğlu Eyyaz Xəlilov xarici şirkətlərin birində auditor vəzifəsində işləyir. Oğlu Elçin Xəlilov isə "British American Tobacca"nın Qafqaz üzrə maliyyə menecceridir.

Mən Prezident təqəüdü alanda və eyni zamanda "Cümhuriyyətin 100 illiyi" medalına layiq görüləndə Sabir Xəlilov mənə zəng vurmış və təbrik etmişdi. O, böyük ürək sahibi idi. Bu yaxınlarda Al-lahın dərgahına qovuşdu, bizim hər biri-mizin ürəyində ebədi məskən saldı. Yeri Cənnət olsun!

Atalar yaxşı deyib: "Ot kök üstə bi-tər". Onun övladları da zəhmətkeş və ziyanlı insanlardır. Bu övladlar gözləri ni açanda kitab, dəftər, qələm görüb-lər. Kitab, dəftər, qələm olan yerde isə ziyanlılığı gedən, işığa gedən bir yol başlanır. Bu yolun yolcuları hə-yatda öz yerini tapa bilir və digər in-sanlardan qabiliyyətinə görə seçilir, yaxşılardan yolu ilə tale yollarını gedir-lər. Çünkü, yaxşılıqları yaxşılardır. Xalq şairi Zəlimxan Yaqub deyən kimi:

*Can yerin payidi, ruh göyərlərində,
Pisler pisliyindən el çəkməsə də,
Yaxşılardan yaxşılıqları.*

Səməndər MƏMMƏDOV, Prezident təqəüdçüsü, şair-publisist

Qarabağda vurulan Rusiya helikopterləri: M-26 ilə M-24 -ün vurulma səbəbi

Ermənilər sosial şəbəkələrdə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən ikinci Qarabağ müharibəsi zamanı - 9 noyabr 2020-ci ildə Rusiyaya məxsus Mi-24 helikopterinin vurulmasını tez-tez gündəmə gətirərək Azərbaycan - Rusiya münasibətlərində gərginlik, eyni zamanda Rusiya vətəndaşlarında ölkəmizi-qərbi nifret toxumuş səpməyə çalışırlar.

Katırlayırsınızsa, 2 nəfər heyəti ölen Rusianın Mi-24 hücum helikopteri (NATO kod adı: "Hind") daşınabilən hava hücumundan müdafiə sistemi ilə yerdən atəş nəticəsində Ermənistanın Yerasx kəndi yaxınlığında, Naxçıvan MR-dan bir neçə kilometr aralıda vurulub. Sonradan məlum olub ki, Rusiya helikopteri həmin gecə transponderləri səndürərək səhədin Naxçıvan hissəsindən qədər irəliləyən erməni kolonnasını müşayiət edirmiş. Məsələ ilə bağlı Galiber nəşri məqələ dərək edərək yazdı: "Bəki o zaman məsələni açıq təqdim etmək əvəzində, geri addım atmağı seçdi: "Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev həmin vaxt haqlı olaraq onun qanuni hədəf olduğunu deyə bilərdi. Amma o, ki-şi kimi davrandı, üzr istədi, helikopterin təzminatı və hələk olanların ailələrinə kompensasiya ödənildi".

Ermənilərin "xəmiri" terrordan, vəhşilikdən, insanı qanı axıtmak, bedbəxtlik getirmək, ümumiyyətlə bəşər əvladına ziyanlılıqdan yoğunluğu üçün həmisi məsələnin ən qəлиз, ədəvəti tərəfini qabart-

maçı xoşayıblar. Amma tarix unudulmur. Adalet.az xəbər verir ki, 33 il əvvəl - 3 mart 1992-ci ildə ermənilər növbəti dəfə terrora əl atdırılar. Beləki, Kelbəcər rayonu Seyidlər kəndi yaxınlığında Mi-26 helikopterini vurdular. Ermənilər tərəfindən Azərbaycana məxsus olduğu güman edilərək

vurulan Mi-26 əslində ruslara məxsus idi. Gülüstan kəndinə uçuş edən helikopter ermənilərə yardım aparırdı. Ermənilərin vəhşiliyi o qədər irəliləmiş, genişlənmişdi ki, onlara yardım aparan ruslara da güzəşt etməmişdilər. Mi-26 helikopteri ilə erməniyə yardım (silah yaxud ərzaq) aparan 12 rus hərbicisi beləcə mehv edildi.

Qeyd edək ki, 1992-ci il yanvarın 28-də Ağdamdan Şuşaya üçan "Mi-8" mülli ki helikopteri erməni terrorçuları tərəfindən Xankəndi istiqamətindən raketlə vuruldu. Terror hadisəsi Şuşanın Xəlfəli kəndi ya-xınlığında baş verdi, hadisə neticəsində

P.S. Ermənilər üçün hədəfə kimin olması vacib deyil, türk olsun, rus olsun, gürcü olsun, əsas odur ki, dinc insanlar olsun, ailələr, uşaqlar, qadınlar məhv edil-sin... Ermənilərin 1977-ci ildə Moskvada törədikləri terror aktları, bu terror aktları nəticəsində hələk olan 7 nəfər, müxtəlif dərəcəli bə-dən xəsarətləri alan 37 nəfər bu toplumun əqlişanlı, diş qanlı terorcu toplum olduğunu ortaya qo-yur. Yeri gəlmışkən, bu gün həm də Şəmkirdə bir təyyarəmizin qəzaya düşməsinin ildönümüdür. 2010-cu 3 mart, 17.00 radələrində, Şəmkir rayonu ərazisində planlaşdırılmış təlim uçu-su zamanı Azərbaycan Hərbi Hava Qüvvələrinə aid "Su-25" təyyarəsi qəzaya uğrayıb. Təyyarənin pilotu Famil Elman oğlu Məmmədli qəza nəticəsin-de hələk olub. Tayyara Gürcüstandakı Tbilisi Aviasiya Zavodunda istehsal olunub və son illərdə alınmışdı.

Əntiqə Rəşid

Azərbaycanın coğrafi mövqeyi və təbii zənginlikləri memarlığın təşəkkülünə və inkişafına müsbət təsir göstərən amillərdəndir. Qazax rayonunda yerləşən "Avey" Dövlət-Tarix Mədəniyyət qoruğu zəngin tarixi memarlıq və arxeoloji abidələr diyari kimi ən qədim daş dövrünün yadigarları olan "Avey" dağının adı ilə adlandırılıb. Qoruğun ərazisində olan: arxeoloji və memarlıq abidələri, daşınan və daşınmaz tarixi və mədəniyyət abidələri qoruğun əsas mülkiyyəti hesab olunur. Bu ərazilərdə yüzlərə qədim paleolit, mezolit, enolit, orta əsr, tunc, mis dövrələrinin və sonrakı tarixi əsrlərin mədəniyyət abidələri mövcuddur. Qoruğun "Damcılı filialında" Avey dağında tapılmış mağaralar ən ibtidai və ən qədim insan məskənləri kimi qiymətlidir. Burada təbii mağaralarla yanaşı, qayaların içəriyə doğru uzanmış çıxıntılarının əmələ getirdiyi sünə mağaralar da vardır. Bu tipli mağaraların qara dam yaşayış evlərinin ən ibtidai forması olugu güman edilir. Bölgədə olan tarix və mədəniyyət abidələri bu ərazilərdə xalqımızın minilliklər boyu yaşadığını sübut edir. Bu mədəniyyət nümunələri tariximizin daşlaşmış yadigarları olaraq xalqın tarixini təfakkürünə yaşam tərzini keçmişdən bu günə bu günümzdən geləcəyə götürür...

Gil, daş, metal, qiymətlər, düşə kimi cisimlər üzərində müxtəlif rəsmlərin iti uclu alətlər vasitəsi ilə oyulması hekkarlıq sənətini yaratmışdır. Daşın üzərində oyma əsəri insan, heyvan və başqa təsvirlər hekk etmək XII-XV əsrlərin dekorativ təbqiqi sənətləri üçün seciyyəvidir.

Daş üzərində oymılmış bəzək nümunələrinə qoruğun ərazisində bir neçə qrup mezar daşlarına rast gelinir. Bunlar müxtəlif formalarda yonulmuş baş daşları, sənduqələr, at fiqurlu hey-kəllərdir.

Qazax memarlıq abidələrinin tarixi əhəmiyyəti

Ümumiyyətə, daş kitabelər xalqımızın qədim tarixində xə-bər verən, ən dəqiq məlumatları özündə əks etdirən orijinal mənbələrdir. Orta əsr tariximizin, ədəbiyyatımızın, təsviri ince-sənətimiz və mədəniyyətimiz arasında da qeyd etdiyimiz bu kitabelər aparıcı rol oynamışdır.

Qəbirəşləri defin olunan səxsin həyatda, cəmiyyətde tutdu-ğu mövqeyindən asılı olaraq müxtəlif şəpkidə, formada və mezmunda bəzədilər. Aydırındır ki, dövlətli şəxslərin mezarı daha bəzəkli və zərif işlənilirdi. Defn olunmuş şəxsin peşəsinə əks etdirən təsvir kimi də istifadə edilirdi. Məsələn əgər qəbirəşləri üzərində gəncliyi,ősüəti əks edən qılınc, qalxan, at, qoç, qar-tal və s. təsvir edilübəsə bu o deməkdir ki, bu qəbir daşı gənc bir sərkərdəyə aiddir. Hörməti qoca bir şəxsin və ya ruhanının qəbirəşindən işə təsbeh, qadın qəbirəşində üzərində işə iyne, sap, qayıçı, güzgü və s. rəsmilərə rast gəlirik.

Qəbirəşləri defin olunan səxsin həyatda, cəmiyyətde tutdu-ğu mövqeyindən asılı olaraq müxtəlif şəpkidə, formada və mezmunda bəzədilər. Aydırındır ki, dövlətli şəxslərin mezarı daha bəzəkli və zərif işlənilirdi. Defn olunmuş şəxsin peşəsinə əks etdirən təsvir kimi də istifadə edilirdi. Məsələn əgər qəbirəşləri üzərində gəncliyi,ősüəti əks edən qılınc, qalxan, at, qoç, qar-tal və s. təsvir edilübəsə bu o deməkdir ki, bu qəbir daşı gənc bir sərkərdəyə aiddir. Hörməti qoca bir şəxsin və ya ruhanının qəbirəşindən işə təsbeh, qadın qəbirəşində üzərində işə iyne, sap, qayıçı, güzgü və s. rəsmilərə rast gəlirik.

Tarixdən məlumdur ki, Qoç heykəlləri, qəbirəştə abidələr, daş üzərində oymalar, "Çərxi-fələk"-svastikalar türk elində həmçinin Azərbaycan Türk yurdlarında qədim və orta əsrlərdə mifoloji və dini baxışlarla bağlı olmuşdur. Bunlar həm xalqımızın qədim mədəniyyətindən nümunələr, həm də estetik təsir bağışlayan sənət əsərləridir. Türk tayfalarında, qoç var-dövlət-dən əlavə həmçinin qoçaqlıq igidişlik mənasını ifadə etdiyi üçün əvvəller sərkərdələr, igid döyüşçülər, zadəgan issili insanın mezarları üzərində bir simvol olaraq qoyulmuşdur.

Daş qoç figuru Daş salahlı kend qəbiristanlığında yerləşir. Yerli əhəmiyyətli, dekorativ və təbqiqi sənət nümunəsidir. Keçmişdə xalqımızın həyat və mösiyətində mühüm rol oynayan bu heyvan yalnız qəbirəşlərdən yox başqa sənət nümunələrində də öz əksini tapmışdır.

Daşdan yonulmuş qoç figuru yurdumuzun zəngin və rəngarəng təbəti kimi doğrudan daş təbəti kimi orijinal bedii üssülər malikdir. Daş qoç figurunun uzunluğu 80-90 sm, hündürlüyü 50-60 sm olub. Bu Daş qoç figurları başqa yerlərdə abidələr-dən həm real təsviri həmdə zəngin bedii tərtibatı ilə fərqlənir.

Azərbaycanda qoç figurlu məzar daşlarından sonra ən çox yayılmış figür at olmuşdur. Bu da ulu babalarımızın qoçla birlikdə atı məqəddəs bir heyvan saydıqlarını göstərir. Yerli bərk boz daşdan yonulmuş bu at figurlarının uzunluğu 1,5 metr, hündürlüyü 85 sm, eni isə 35 sm dir. At figurunun üstündə qabarık şəpkidə yəher yonulmuşdur. Bundan əlavə atın üzərində saçılıqlı çul və atçılıqla istifadə olunan qoşunlar (yüyen, cilov, üzəngi, və s.) təsvir edilmişdir. Onlar yəhərə nisbetən xeyli oyuñluqda olub. Canlı təsvirlər at figurlarını qabaq ayaqları tərəfdə, döşə yaxın hissəsində həkk olunmuşdur. Daşdan yonulmuş at figurlarının Azərbaycanın müxtəlif yerlərində ayrı-ayrı vaxtlarda müxtəlif sənətkarlar tərəfindən hazırlanmasına baxmayaq onları-bir-birinə bənzədən çoxlu əlamətlər var. Bu əlamətlər özüñ onların ümumi ölçüsündə statik ifasında və xüsusi dekorativ bəzəklerində biruza verir. Sənduqə işe (3ədəd) VII-VIII əsre aiddir. Daş Salahlı kənd qəbiristanlığında yerləşir. Yerli əhəmiyyətli, dekorativ təbəti sənət nümunəsidir. Bu qəbirəşləri öz zəngin bedii tərtibatı ilə yanaşı oyma əsərinin müxtəlifliyi

Eldəniz QULİYEV

Təqidi məqale yazmağı xoşlamıram... Amma hərdən elə hadisələr rastlaşırısan ki, matin-qutun quruyur, istəyirsən var səsinə çıçırib-bağırısan, söyəsən, təhqir eləyəsən...

Size, şahidi olduğum iki hadisə haqqında söhbət açacam.

Məzmunu və fabulası fərqli olsa da, mahiyətəcə eynidir.

Bələliklə...

Birinci ƏHVALAT. Vəqe olur Mingəçevir şəhərində.

...Həle o vaxt VƏTƏN adlı internet televiziyanız fealiyyətini dayandırmamışdı. Belə informasiya daxil oldu ki. Mingəçevir şəhərində danabaş, daha dəqiqi, yzun-qulaq bir sahibkar (böyük restoran və şadlıq sarayı sahibi) elə bir qəlet, elə bir əbləhlilik eləyib ki... sadə məntiqlə bunu başa düşmək, həzm eləmək qeyri-mümkündür.

Deməli, həmin o vələdüzna sahibkar şəhid ailəsini və şəhid ruhunu özünməxsus terzdə, əxlaqsızcasına alçaldıb tehqir edib...

...Şəhid atası oğlunun xatıresini əbdiləşdirmək məqsədi ilə, yol kənarında kiçik bir sahədə, öz əlliylə ŞƏHİD BULAĞI abidəsi inşa edir. Bununla o, qəhrəmanasına vuruşub şəhid olmuşnakam oğlunun xatıresini əbdiləşdirmək, övlad dərdindən alışıb yanan üzərini, az da olsa ovutmaq isteyir... BULAĞın baş tərəfi nə Azərbaycan bayrağının və oğlunun şəkilini vurur. Ətrafında gülər-çiçeklər ekir; hər səher də gəlib abidəyə qulluq edir...

Kiçik bulağın qonşuluğunda isə, yuxarıda qeyd etdiyim sahibkarın böyük bir restoran-şadlıq sarayı fealiyyət göstərir.

Günlərin bir günü həmin sahibkarın nəfsi bütün insani, mənəvi, əxlaqi, humanist və s. dəyərlərin hamısına güc gəlir... Və o, ŞƏHİD BULAĞI-nı restoranın ərazisine qatmaq eşqinə düşür. Bunun üçün, elbəttə ki, ilk növbədə BULAĞI dağıdır mehv etmək lazımdır. Niyətinə həyata keçmək üçün o, heç şeytanın da ağlına gelməyən, tükürpedici və çox alçaq bir plan qurur: gecə yarısı iki uzunqulağ getirib bulağın düz mərkəzində bağlayır.(??!!) Uzunqulaq da uzunqulaqlar, - onunçun örökənin hara bağlandığının nə fərqi... Səhərə qədər ŞƏHİDİN xatıresi üçün əkilmış gül-çiçəyi, otları-yaşılığı ye ki, yeyəsən, - yemədiyini isə ezb zay edir...

Bu hadisədən xəber tutanda, sözün doğrusu inanmadım... Yeni şəhidin müqəddəs ruhuna, oğul dərdindən həyatı alt-üst olmuş ahıl bir şəhid atasına bunda hörmətsizlik, bunda əcləfliq nümayiş etdirmək hansı qudurğan məxluqun əməli olar?.. Görən, ümumiyyətlə belə bir şey eləmək mürməkündürmü heç?!

Tənbəlkələ eləmədim, durub bir başa Mingəçevre yollandım. Kaşki, heç getməyəydim... Məlum olu ki, hadisə eynən sizlərə nəqəl etdiyim kimidir...

Şəhid Bulağını da, şəhidin atasını da ziyarət etdim. Atanın göz yaşları ürəyimi gönətdi... Qonşuluqdakı bərrakedən restoranın sahibi isə ilim-ilim itdi...

Deyirəm, yaxşı ki, o vaxt bu hadisədən Mingəçevir icra haki-

SIFIRIN DƏYƏRİ...

(və ya Mingəçevir qaranlıqları)

miyyeti xəbərdar oldu və heç gözlemdiyim halda, çox tez bir zamanda məsələ həllini tapdı. Çox sevindim. Deməyəsən, icra strukturları lazım gələndə operativ, vicdanlı və ədalətli ola bilmişlər... Bərkgedən sahibkar, necə lazımsa layiqli cavabını aldı - onun pul qoxusundan başqa heç bir iyulməyən dimdik burnu ovuşturulub yastırıldı, elecə də uzun, çox uzun şələ qulaqları lazımlıca burulub bir az da uzandı...

İKİNCİ HADİSƏ

Bu əttökən hadisə yenə de Mingəçevir şəhərində vəqe olur və deyilənə görə günü bu gün də davam etməkdədir... Amma bu əhvalata keçməzdən evvel ərz eləyim ki, insanlar da sıfir kimidir - qarşısına rəqəm yazılmassa heç kim və heç nə olmaqdan yaxa qurtara bilmirlər. Onlar, bir qayda olaraq, həmisi nəfərə yox, dənəyle sayılırlar. Yəni, ömür boyu mənəvi aləmə və əxlaq normalarına çəp baxan, empatiya hissindən bixəbər yaşıyan, hər hansı bir dəyer, ya mental keyfiyyət daşıyıcısına əvvələnən bele ikiyayaqlar, mahiyətəcə dördəyayaqlılardan fərqlənmirlər!..

Təssərif ki, gündəlik həyatda belə "SIFIRLAR" itinə tök qərdədi...

Belələrindən birisi şəhərin keçmiş Bələdiyyə sədiri vezifəsində işləyirmiş və: "-Araz aşığından, Kür topuğumdandır!" deyib, onlarla ticarət, iashə obyektlərini, heyətyanı torpaq sahələrini və sairəni dədə mall kimi satıb, özü üçün kef eləyirmiş. Əslində və sed heyif ki, burada qeyri-adı bir şey yoxdur, - yeni bəzi bələdiyyə sədlərinin bu sayaq alverə qurşanmasını, dərəbəyliyə baş vurmasını bilməyen yoxdur. Ancaq haqqında söhbət açılan zat orjinal üsuldan istifadə edilmiş. Sənəd-sünəd düzəldəndə də, alış-veriş edəndə də yanında bir pəzəvəng psevdö-cangudən gə-

dirilmiş. Kimlə nə söhbət edirse, nə sövdələşmə yapırsa, yanındaki buyruqqulu aparılan danışığın səs yazısını yazırıb. Əlbette, mexfi şəkildə. Özü də, sədr söhbəti elə surmuş ki, tərəf müqəbili mövcud hakimiyəti tənqid eləsin, aşağılasın, hətta mümkünə, söy-

Yeri gəlmışkən, qeyd edim ki, mənəviyyat anlamlının dəqiq sərhədi olmur. O, əxlaqın bütün spektrini, insanın ruhi zənginliyini və xeyirxah xüsusiyyətlərini, o cümlədən, insanlar arasında yağılmamış səmimi ünsiyyət qaydalarnı şərtləndirir. Mənəviyyatsızlıq və qeyri-etik yaşayış tərzi isə, nə yaziq ki, bu qaydaların tam əksini ehtiva edir...

Bələliklə...

İkinci əhvalat.

Deməli, şanlı ordumuz Qara-

bağda yağı düşmənlə ölüm-dirrim savaşı apardığı bir zamanda, sən demə, ele fürsəticil, eliyyəri "sifirlar" olub ki, ancaq öz şəxsi xeyri üçün vuruşub - qazanmaq, çırpışdırmaq, qamarlamaq, nəyin bahasına olursa-olsun, varlanmaq, zəngin olmaq istəyiblər. Sən demə, bizlər döhma ərazilərimizi, əzəli torpaqlarımızı düşmən caynaqlarından xilas edəndə, bunlar arxa cəbhədə parça-parça torpaq sahələri satıb, ximir-ximir ərazi alveri edirlermiş...

Ən pisi budur ki, deyilənə görə, eks bələdiyyə sədri hələ də xalqın ruzisində çırpışdırıb qo-hum-əqrabasının adına özəlləşdirdiy torpaq sahaləri və obyektləri satmaqla... quyuq kimi dalına salıb gəzdiydi (və olsa-olsa, sıfırdan sonra yazılın rəqəm kimi mənasız funksiyalı) "səs operatoru" da öz ampluasında - oğrun-oğrun, gizlin-gizlən onun-bunun sə-

sini yazmaqla məşğuldur!.. Diqqət yetirdinizsə, mən ad çekmedim. Hələlik çekmedim. Ona görə yox ki, kimnəsə, ya nədənse çəkinəcəyim var. Yox, sadəcə, düşünürəm ki, Mingəçevir icra hakimiyəti söhbətin kimdən və kimlərdən getdiyini bilir. Və bilir ki, nə vaxtsa saxta bələdiyyə qərarları ilə Dövlət mülküyyətinə təcavüz edən SIFIR müəllim hal-hazırda onlara (bəlkə də, daha çox) obyektlərini, iashə "toçkalarını", digər torpaq sahələrini satışa çıxarıb. Və o müəllim, ya cənab SIFIR indiyəcən hansı qanunsuzluqlar, hansı cinayət əməlləri törədib... Bəli, zaman-zaman ayrı-ayrı məhkəmələr, o cümlidən Korrupsiya məhkəməsi cənabi sədr müəllimin əməllərində cinayət tərkibi olduğu qənaətinə gelib və haqqında müxtəlif qərarlar çıxarıblar... Amma qəhərəmanımız hər dəfə sürüşüb aradan çıxmaga bir yol təpib...

Ümid edirəm, hətta inanıram ki, Mingəçevir səhər icra Haki-

miyyəti

"- Məhkəmələrə "görüm-baxım" elemişəm, işlərimi də, necə lazımsa qurub-qoşmuşam, bir köpəyoğlu mənə özün üstə qaşın var deye bilməz!" (???) deyibən, xozu-xozu gəzən "sifir" müəllimin xodunu almaqda müvafiq tədbirlər görecək.

Güman ki, şəhər sakinlərinin əksəriyyəti SIFIR müəllimin haram yollarla "qazandığı" və əlbəttə də ki, milyonlarla dərəində olan cah-cəlləli mülklərini, ən prestijli yerdəkəi yüz minlik torpaq sahələrini görür, anlaysırlar. Ancaq, əlbəttə ki, qəbul etmirlər, qəbul edə bilmirlər!.. Heç kim ciòräyi qulağına yemir axı!.. Anlayanlar və bu kimi maxinasiyaların Dövlətçiliyimiz üçün neqativ nəticələrə verəcəyindən narahat olanlar, şübhəsiz ki, yetərcədir. Çünkü başa düşürər ki, rüşvət-xorluq cinayət əməlindən daha çox xəstelikdir; bu ağır mərəzin simtoplari özünü müxtəlif çür biruze versə də, kökü və səbəbi eyni mikrobdan qaynaqlanır - insan nəfsindən!..

Son olaraq qeyd etməliyəm və yəqin dəyərlə oxuculatım da razılaşalar ki, nəyin bahasına olursa olsun, rüşvətə qidalanın və az qala vampirə çevrilən məmurların mənəvi deqradasiyaya uğramasının qarşısı alınmalıdır. Bunu hətta ölkə Prezidenti də öz çıxışlarında dəfələrlə qeyd edib.

Özgə çərə yoxdur. Əks-təqdir də, rüşvət bələsi, eynən xərcəng xəstəliyi kimi, artan xətərə inkişaf edib, onsuza da ağır olan həyatımızın bütün sferalarına sırayet edəcək...

Bəli, belə hallardan mütləq sıvırlı qurtulmağı: çünkü hakimiyət piramidasını əsasını təşkil edən bəzi məkərlə-nəfslə məmurların dütar olduğu merkantilizm (mənfeətpərestlik, pulgırılık) son nəticədə ölkəni böyük problemlər burulğanına salacaq...

P.S. Vətənimizi, Xalqımızı, Dövlətimizi sevək, qoruyaq. Bu, bizim taleyimiz, ALIN YAZIMIZ-DI!

"Bakcell" Sumqayıtda yeni Müştəri Xidmətləri Mərkəzini istifadəyə verdi

Innovasiya və sürət lideri "Bakcell" MMC Sumqayıt şəhərində yeni Müştəri Xidmətləri Mərkəzinin açılışını edib. Yeni mərkəz abunəçilərə daha sürətli, rahat və texnoloji xidmətlər təqdim etməklə, fərqli müştəri təcrübəsi və edir.

Sülh küçəsi, 196 ünvanında yerləşən yeni "Bakcell" Müştəri Xidmətləri Mərkəzi ənənəvi xidmətlərlə yanaşı, şirkətin en son yenilikləri ilə tanış olmaq imkanı yaradır. Mərkəzdə müştərilər həm yüksək texnoloji həllərdən yararlanı, həm də sənət intellekt dəstəkləli xidmətlər haqqında ətraflı məlumat ala bilərlər. Xüsusi, elektron güzələr və növbəli keçid sistemi müştəri əməliyyatlarının daha keyfiyyəti və sürətli şəkildə həyata keçirilməsinə təmin edir.

Vurğuluyaq ki, yeni açılmış Müştəri Xidmətləri Mərkəzi "Bakcell" in ölkə üzrə sayca 21-ci xidmət mərkəzidir.

"Bakcell" haqqında

"Bakcell" Azərbaycanın ilk və en böyük özəl telekommunikasiya şirkətidir. Hazırda "Bakcell" üç milyondan çox müştərini yüksək innovativ, keyfiyyətli və sürətli telekommunikasiya xidmətləri ilə təmin edir. Şirkət sənət intellektə əsaslanan həllər vasitəsilə Azərbaycanın davamlı inkişafına töhfə verir və Azərbaycan iqtisadiyyatının qeyri-neft sektorunu en böyük investorlarından biridir.

"Bakcell" müxtəlif ölkələrdə telekommunikasiya, enerji, yüksək texnologiyalar və tikinti sahələrində fealiyyət göstərən "NEQSOL Holding" beynəlxalq şirkətlər qrupunun tərkibinə daxildir.

Döymə dəri xərcənginə səbəb ola bilər

Danimarka və Finlandiyadan olan beynəlxalq alimlər qrupu döymələrin dəri xərcəngi və limfoma inkişaf riskini artırıb biliçeyini müəyyən ediblər.

Adalet.az xəbər verir ki, "BMC Public Health" elmi jurnalında dərç olunub. Bildirilir ki, döymə mürəkkəb dəriyə yeridildikdə, onun bir hissəsi immun sistemini mühüm hissələri olan limfa düyünləri tərəfindən sorulur. Məlum olub ki, bu hissəciklər orqanızın tərefindən yad maddələr kimi qəbul edilir ki, bu da immunitet sisteminin daim aktivlişməsinə və xroniki iltihaba səbəb olur. Cənubi Danimarka Universitetinin hematoloqu və professoru Henrik Frederiksen izah edir: "Biz mürəkkəbin limfa düyünlərində yiğildiğini görürük və bunun onların funksiyalarını poza biliçeyindən və ya digər sağlamlıq nəticələrinə səbəb olur. Biliçeyindən şübhələmik".

Məlumatla görə, döymələri olan insanlarda deri xərcəngi və limfoma diaqnozu qoyulma ehtimalı daha yüksəkdir. Risk xüsusilə iri döymələri olanlarda da yüksəkdir. Tədqiqat spesifikasi mürəkkəb rəngləri ilə xərcəng riski arasında dəqiq bir əlaqə tapmasa da, əvvəlki arasdırmalar bəzi pigmentlərin daha zərli olma biliçeyini göstərib.

Kamala Abiyeva

ELÇİN HƏSƏNLİYƏ

Neçədi, necədi göz yaşının rəngi kim bilir ki?
Peşimanlıq, qorxu, həsrət, intizar,
təessüf, nifrat,
tənhalıq, ayrılıq, sevgi...
Hələ kaşkiların, bəlkələrin rəngi...
Bir də ən dərdli-torpaq rəngli ...
Nə vaxt idi yaralıydım, yaralarım ağrıydı,
ağrılarım ağlayırdı,
torpaq rəngliydi göz yaşım.
atamı oldun mənə, oğulmu, ya qardaşımı,
ya ruhuma sirdaşımı
Gördün göz yaşımı?...

Boyanıb torpaq rənginə
Vətənin bayraqını sıxaraq ürəyinə
Sən Şuşaya gedəndə
gülümşədi Şuşa da,
dəyişdi göz yaşının rəngi də.
Mən Şuşaya gedəndə
igidlərin təbəssümü vardı üzündə.
Mən bu təbəssümədə gördüm səni də.
Səsini eşitdim "Sən azadsan Qarabağım"
"Sən azadsan əziz Şuşa" səsində.
İndi sən əbədiyyətsən, zamana siğmayan
azadlığın səsisən.
Adam var ki, hər gün ölürlər, gün var ki,
adamla ölürlər,
adam var ki, günü yaşadır sənin kimi.
gün var ki, hər şəhidlə yenidən doğulur,
Elçin, bir də bilirsənmi,---
gün var ki, igidlər doğur 8 noyabr kimi.

AZADLIQ

Ruhun azadlıq sevər,
Azadlıq istər,
Azadlığı geyinər, sevinər.
Ruhun azadlığa acdi,
Azadlıq ağıla möhtacdı.
Ağıla gələn deyil azadlıq, ağılla gələndi.
Hər istədiyini etmək deyil,
na istədiyini bilməkdi,
dərk etməkdi.
Azadlıq dərkdi,
Anlamadaqdı azadlıq.
Azad olmazsan anlamadığın yerde,
anlamadığın birində.
Azadlıq "azadlıq" deyə bağırmaq deyil,
bağırtı deyil azadlıq.
Ürəyin ağılla sevgi piçiltisidi.
Dərkintapıntıtı.
Ay adam, dərkedibənlasan,
Azad olarsan!

YADIMA DÜŞƏRSƏN

Dözmünü ağaclar
yarpaq-yarpaq soyunur.
Çiçeklər gecələrin
göz yanında yuyunar,
sən yadına düşərsən...

Şəlalələr dağların
dönər qəmlı neyinə.
Küləklər sığal çeker
güllərin ləçeyinə
sən yadına düşərsən...

Səbrim kipriklərimdən damla-damla asılar,
Gözlərimdən bezikmiş yuxum yuxusuz qalar,
sən yadına düşərsən...

Gecələrin gözündə
səhərlərim yubanar.
Gecələrin gözündən
bir xatire boyulanar,
sən yadına düşərsən..

Baxışları dolanar hər tərəfə iz düşər
Dilimdə bir söz yanar ürəyimə köz düşər,
sən yadına düşərsən...

Möyle bəy, QRAND adını dəyişib EGE edən hospitalı tanımadınız?

Belə xəbər verirlər ki, Dövlət Akademik Musiqili Teatrının aktyoru Möyle Mirzəliyev iflic olub.

Məsələ belə olub. Möyle müəllim canında, xüsusən belində ağrıları hiss edəndən sonra durur gedir. adı dillər özəbəri olan, reklamı televiziya kanallarını yağır edən "EGE Hospital" a.

"EGE Hospital"da müəllimə direşiblər ki, bəs sən spinal stenoz (bel kanalının daralması) xəstəsi, mütləq əməliyyat olunmalıdır. Yoxsa, sonralar şikəst olarsan.

Möyle müəllim də fikirləşib ki, bu boyda hekimlər məni aldatmışdır ki, yəqin dəqiq səhbətdir və beləliklə, əməliyyat razi olub.

Ötən gün aktyorun qızı Leyla Rəhimli Oxo.az-a açıqlama verib ki, əməliyyatdan sonra atam hərəket qabiliyyetini tamamilə itirib. Leyla xanım sonra da deyib ki, hazırda müalicəsi xəstəxanada davam etdirilir. Yəni öz ayaqları ilə "EGE Hospital" a gəlib, burda şikəst olan adam orada hansı müalicəyə əsasən "qalır" səhbəti mənə çatmasa da, Möyle müəllimin halına yanmamaq mümkün deyil.

Səhiyyəmizin ağlar günü

Yadıma Açıbabədi rayonunda baş verən bir olay düdüdü. Deməli, təxminən 2017-ci illərdi, rayonun Mərkəzi Xəstəxanasının cərrahi Çingiz Həsənov ayağı qırılan xəstəni əməliyyat edərək sehvən arterial damarı kesdi. Qanaxma nəticəsində rayonun Qiyaməddinli kənd sakını, 59 yaşlı Zahid Quliyev həyatını itirdi. Amma buna baxmayaraq Travmatoloq hekimi Dr.Çingiz Həsənov fəaliyyətini dayandırmadı.

Hətta bizim səhiyyəmizdə elə sürpriz hadisələr baş verib ki, tayı-bərabəri yoxdu. Məsələn, bir neçə il əvvəl Angioloji və Mikrocerrahiyə Mərkəzində cərrah hekimi Valeh Kərimov şəkərlə diabet xəstəsi olan Tərlan Əliyevaya sol ayağının kəsilməli olduğu barədə diaqnoz qoydu və qadının sağlam olan sağ ayağını kəsdi.

Ötən ilin iyun ayında FB dostluğunda olan jurnalist həmkarım Fərahim Qasimov sosial şəbəkədə paylaşım etdi. O, anasının "Stimul Hospital" Klinikasında hekım səhələnkarlığı nəticəsində dünyasını dəyişdirdiyini yazdı: "Dünen heç bir problemi olmayan anama klinikada sistem vurublar. Elə oradaca keçinib. Tibb bacısı Məlek Abbasova yoxlanış etmədən sistem köçürüb.

Həkimi İlham Hüseyn isə yaxasını çəkib, durub kənarda ki, mənlik deyil. Sənki müalicələri o yazmamışdı. Hələ bu yetmezmiş kimi, məsuliyyətdən boyun qaçırmaq üçün təcili yardımla eve göndərmək istəyiblər ki, guya evde keçinib. İlham Hüseynin tapşırığı ilə keçinən anamı tez reanimasiya şəbəsinə keçirib, sünə nəfəs aparatına bağlayıblar ki, guya müdaxile olunub, ancaq xilas edə bilməyiblər. Tibb bacısı M. Abbasova

va özü mənə dedi ki, sistemin altında keçinib".

Ele hemin ərefədə Zərdab rayonunda da bir qadın doğuş zamanı həyatını itirdiyi mediada yayıldı. Məlum oldu ki, qadının hamiləliyi riskli olub və ölüme səbəb kimi doğuşdan sonrakı qanaxma göstərilib. Doğuş zamanı Zərdab Rayon Mərkəzi Xəstəxanasındaki həkim xəstəyə göndəriş vermədiyi üçün onu başqa yerə aparmaq mümkün olmayıb.

Mansurova müalicə allığı "Mərcan Medicare" klinikada dünyasını dəyişdi.

İlkin araşdırma zamanı Nəzrin Mansurovanın yanvarın 3-de paytaxtın Nəsimi rayonu ərazisində yerləşən klinikalardan birində septoplastika əməliyyatı edilməsi, əməliyyatdan qısa müddət sonra vəziyyəti kəskin ağırlaşlığı üçün müalicə məqsədilə yerləşdirildiyi xəstəxanada olması müəyyən edilib. Əməliyyatı həyata keçirən həkim Sənan Mehdiyev həbs olundu. Amma bu Nəzrinin ailəsinə geri qaytmadı.

**Qrand yoxsa
EGE?
Elə ikisi də
bir şeydi**

Yeri gəlmışkən, ay Möyle müəllim, siz heç sayt, qəzet, jurnal oxumursunuz? Bilmirsiniz ki, EGE HOSPITAL'da da buna bənzər qəлиз məsələlər "N" qədərdi?

Hələ 2016-ci ilə öz ayağı ilə "Grand Hospital" a qaraciyər xəstəlikləri söbəsinin müdürü, hepatolog Gülnarə Ağayevanın yanına müayinəyə gedən 1980-ci il təvəllüdü Ramin Ələsgərov (müğənni Əbdüllü Xalidin xalası oğlu) oradan sağ çıxmadı.

2017-ci ilde cəmi 14 gün ərzində ürəyindən əməliyyat olunmuş 1962-ci il təvəllüdü Nurağa Qasimovun və gözündən əməliyyat olunan 20 yaşlı Ayşən Mirzəyeva həkiminin səhələnkarlığı və qeyri-peşəkarlığı ucbatından əməliyyat zamanı komaya düşərək öldürlər və bundan sonra ""Grand Hospital" klinikası adını dəyişib oldu "EGE HOSPITAL".

2019-cu ildə Sabirabad rayon sakini, 20 yaşlı Şəmxal Məmmədov nə böyük ümidiylər gəldiyi bu klinikadan ölü çıxdı.

Ele hemin il klinikada müalicə alan Rusiya vətəndaşı 1958-ci il təvəllüdü Lyüdmila Timofeyevna Yardşinko əməliyyat masasında dünyasını dəyişdi.

2020-ci ildə isə klinikanın kardiocərahi Ülvı Mirzoyev 67 yaşlı Əliyəsər Xasməmmədovun səhv əməliyyat nəticəsində ölümü və həkimlik etikasına siğmayan hərəkətlərinə görə ailəsi tərəfindən günahlandırıldığını heç eşitməmisiniz? Məhz "ayağında" bu qədər pasiyent ölümü olan Qrand Hospitalın niyə EGE Hospital olması da diqqətinizi çekmedi?

Uzunçuluq etmədən məqaləyə nöqtə qoymaq istəyirəm... Amma, mövzunu 3 gün-3 gece yazılısa da, nəqativlər bitməz, tükenməz!

Əntiqə Rəşid

qeyd edib ki, hamile və süd verən qadınlara oruc tutmaq olmaz:

"Hamile qadınlardan tam qidalanmayanda döл də qidalanmır. Buna görə, onlar günboyu qidalanmalıdır. Süd verən analar, mədə xorası olanlar, kəskin qastriti olan şəxslər, böyrək çatışmazlığından əziyyət çəkənlər, 12 barmaq bağışlıxorası olanlar, 1 tip diabetik xəstələr, xorali kolit və Kron xəstəliyi, ürəyin işemicik xəstəliyi olanlar, az yaşlı uşaqlar, psixoloji olaraq özünü narahat hiss edən şəxslər də Ramazan ayı boyunca oruc tutmaq tövsiye olunmur".

Qastroenteroloq: Oruc tutmaq orqanızm üçün çox faydalıdır

"Oruc tutmaq orqanızm üçün çox faydalıdır. Amma sağlamlığında elə problemlər olan insanlar var ki, oruc tutmaq onların xəstəliyinin aşırlaşmasına səbəb ola bilər".

Adətəl.az xəbər verir ki, bu fikirləri 93 FM dalğasında yayımlanan "Sağlam radio"da qastroenteroloq Hicran Qurbanova açıqlayıb. Onun sözlərinə görə, əslində, oruc tutma bil-

məyən insanlar bu baxımdan iki qrupa bölünə bilər: "Birinci qrupa, ümumiyyətle, eks göstəriş hesab olunur. İkinci qrup isə, oruc tutmağa başlayar, lakin gedışatdan asılı olaraq və hekim məsləheti ilə orucu pozmağa məcbur olarlar. Xüsusi, insulindən asılı olan şeker xəstələri üçün oruc tutmaq risklidir. Onlarda qəfildən qanda şekerin miqdarı qalxa bilər və ya eksinə, ona görə, orucu

pozmağa məcbur ola bilərlər. Mədə xəstəlikləri, qanaxma ilə müşahide olunan mədə yaraları olan insanlar daim dərman, qida qəbul etməlidirlər. Ona görə, belə xəstələre oruc tutmaq məsləhət görülmür. Allergik xəstələr və fiziki cəhdən çox zəif insanlar üçün de oruc tutmaq risklidir. Əməliyyatdan çıxmış, yataq xəstəsi olan insanlara tamamilə eks göstərişdir". H.Qurbanova

Fikir, söz və məlumat azadlığının, plüralizmin inkişaf etdirilməsi

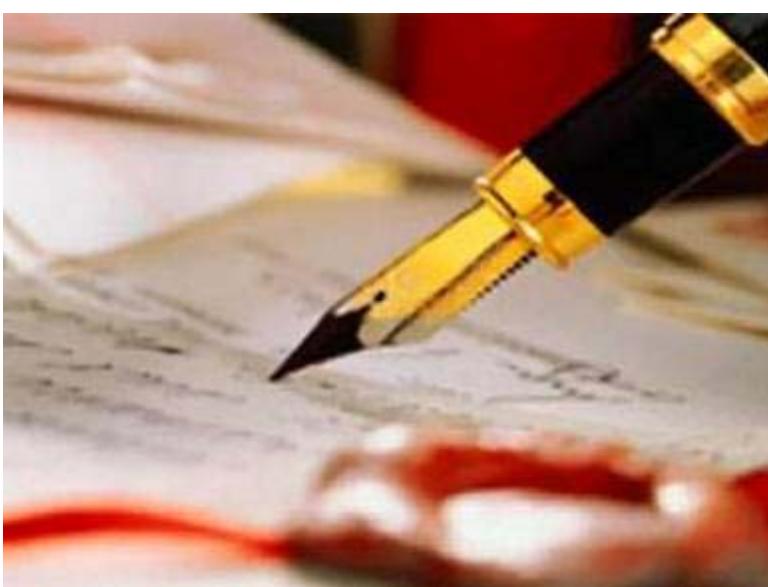
Nº 9 (2432) 7 mart 2025-ci il

İnsan o vaxt hər şeyin qədrini bilir ki, olanlar onun əlindən çıxır. Bu da elə bil reallıqdır ki, itiriləndən sonra onu geri qaytarmaq ya çətin olur, ya da mümkün olmur. Bütün dünyada həmişə insanlar azad söz, düşüncə sərbəstliyi, demokratik prinsiplər uğrunda mücadilə və mübarizə aparırlar. Bu yolda minlərlə və daha da çox qurbanlar verilib. Başqa sözlə demiş olساq, azadlığı vermirler, azadlığı mücadilə ilə, döyüslə, şəhid verməklə əldə edirlər. Və azadlıq da olan yerdə təbii ki, hüquqi, demokratik və insan hüquqlarına xidmət edən dövlət ya-

verildi. Heç kimə sirr deyildir ki, ister Sovetlər dönenində, istərsə də müstəqilliyin ilk mərhələsində mətbuat, söz və fikir azadlığı sahəsində müəyyən qadağalar, məhdudiyyətlər və problemlər var idi. Ona görə də sözün açığı, Avropa ölkəleri və eləcə də mötəbər beynəlxalq qurumlar ölkəmizə isti münasibət bəsləmirdi. Amma Ulu Öndər Heydər Əliyev xalqın tələbi ilə ikinci dəfə hakimiyətə qayıdan sonra bu sahədəki durğunluq, problemlər və çətinliklər zaman-zaman öz həllini tapmağa başladı. İlk növbədə ənənəvi mətbuat olan çap mətbuatına böyük dəstək verildi. Qəzet nəşri sahəsində

AZAD SÖZ OLAN YERDƏ...

ranır. Bayaq dediyimiz kimi, bu dövləti yaratmaq, inkişaf etdirmək elə də asan məsələ deyil. O xalqlar, o ölkələr buna nail olur ki, onlar bir yumruq kimi birləşir, ölkənin azadlığı və xoşbəxt gələcəyi üçün mübarizə aparır və günlərin birində də istəyinə nail olur.

Azərbaycan da uzun illər demokratik, azad ölkə olmaq üçün böyük mübarizələr və müharibələr apardı. Bu yolda, yəni azadlığa gedən yolda şəhidlərimiz oldu.

Amma şəhid verdik, müstəqilliyimizi, yeni dövlətimizi, demokratik və hüquqi ölkəmizi qurmağı bacardıq. Təbii ki, bu müstəqillik əldə ediləndən sonra onun əsas atributlarından biri olan söz, mətbuat, fikir azadlığına yeni bir nəfəs

mövcud olan çətinliklər qısa zaman kəsiyində aradan qaldırıldı.

Yəni əvvəller ölkəmizdə qırx, əlli qəzet çap olunurdu, Heydər Əliyev hakimiyətə gələndən sonra yüzlərlə qəzetiçin çap olunmasına və nəşrinə "yaşıl işq" yandırıldı.

Qəzet nəşri sahəsində mövcud olan bürokratik əngəllər aradan qaldırılmağa başlamaqla yanaşı, yeni addımlar atıldı.

Başqa sözlə demiş olsaq, hər bir Azərbaycan vətəndaşı qəzet təsis etmək hüququna malik oldu. Bununla yanaşı, ictimai rəyə təsir edən, cəmiyyət tərefindən böyük səbirsizliklə gözlənilən və oxunan otuza qədər qəzetiçin məliyyə problemləri məhz Ulu Öndər Heydər Əliyevin şəxsi

təşəbbüsü və köməyi hesabına öz həllini tapdı. Əgər Heydər Əliyev bu addımı atmasaydı, uzun illər çap olunan əksər qəzetiçilər "Azərbaycan" nəşriyyatına borclu olduğuna görə çapını dayandırmalı idi. Amma Ümummülli Lider hər şeyi güzel bildiyi kimi, mətbuat sahəsini də çox yaxşı biliirdi və Azərbaycan mətbuatına həm mənəvi, həm də maddi dəstək olurdu.

Təbii ki, bu da qəzet təsisçilərini və baş redaktorlarını çox sevindirirdi. Daha doğrusu, onlarda ruh yüksəkliyi yaradır, nikbinlik oyadır və Heydər Əliyev siyasi xəttinə dəstək olmağa sövq edirdi. Bunu nəşri yanaşı, Ümummülli Liderin hakimiyəti dövründə neçə-neçə özəl televiziya kanalları fealiyyətə başladı və bu kanallarda Azərbaycan dövlətçiliyi, ölkəmizdə mövcud demokratik dəyərlər, söz, mətbuat və fikir azadlığı yer aldı.

Ümumiyyətlə, cəmiyyətdə gedən yenileşmə prosesi Azərbaycan vətəndaşlarında çox yüksək ovqat yaratmış və onların dövlətə və hakimiyətə inamı birə-beş yüksəlmışdır. On azından ona görə ki, artıq Azərbaycanda yaranmış yeni sağlam mühit insanlara öz fikir və düşüncələrini səbəst surətdə ifadə etmək imkanı qazandırılmışdı. Bütün bunlar ona dəlalət edirdi ki, ölkəmiz demokratik, sivil bir yoldadır və bu yolda inamla

addımlayırdı. Əvvəller ölkəmizdəki demokratik proseslərə ağız əyən, söz və mətbuat azadlığına dəyər verməyən Avropa ölkələri də sonradan reallıqla razılışmağa başladı və ister-istəməz ölkəmizdə yaranmış nümunəvi proseslərə hörmətlə yanaşdırırdı.

Aydındır ki, Azərbaycanda gedən söz, mətbuat və demokratik fikirlərin ifadə forması ilk növbədə Kütłəvi İnformasiya Vasitələrində - qəzetiçilərdə, televiziyalarda, saytlarda öz əksini tapdı. Ən azından ona görə ki, istənilən vətəndaşımız hər hansı yüksək vəzifəli məmurla bağlı öz tənqid qeydlərini, iradlarını nəinki yığıncaqlarda, görüşlərdə, hətta müxtəlif mətbuat orqanlarında səsləndirməyə nail oldu.

Ölkəmizin heyatında günbegün böyük dəyişiklər baş verdi. Artıq Avropa ölkələrində və eləcə də digər ölkələrdən məmləketimizə tanınmış siyasi xadımlər, dövlət başçıları, Qeyri-hökumət təşkilatlarının üzvləri, jurnalistlər gəldi. Onlar gördülər ki, həqiqətən Azərbaycan demokratik prinsiplərə, söz, mətbuat, fikir azadlığına çox sadıqdır.

Çünki Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev Heydər Əliyev siyasi kursuna səda-

qətl olmaqla bu xətti davam etdirmiş və ölkəmizdə söz, mətbuat, fikir, düşüncə azadlığına yeni bir işq yandırmışdır.

Hətta xaricdən gələn və bizə dost olmayan jurnalistləri belə Cənab prezident İlham Əliyev qəbul edir, onlara müsahibə verir, özünün orijinal, unikal demokratik fikirləri ilə onları təəccübləndirirdi.

Heç şübhəsiz, həmin jurnalistlər də Cənab prezidentlə görüşəndən sonra ölkəmiz haqqında müsbət fikirlər səsləndirirdilər. Bütün bunlar onu deməyə əsas verir ki, bu günümüzə Azərbaycan ölkə prezidenti İlham Əliyevin maddi və mənəvi dəstəyi ilə yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyur, azad sözə, demokratik düşüncəyə və fikir azadlığına böyük önem verir.

Əlbəttə, ölkələr dünyada hörmətlə xatırlanır ki, həmin dövlətlərdə insanların hüquqları qorunur, onlara yaşamaq və işləmək üçün demokratik mühit yaradılır, söz, mətbuat azadlığına təkan verilir. Belə bir ölkədə yaşayan vətəndaşlar isə özlərinə daha rahat, daha azad və daha sərbəst hiss edirlər!

EMİL FAİQOĞLU

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
MEDİANIN İNKİŞAFI AGENTLİYİNİN MƏLİYYƏ YARDIMI İLƏ

ƏDALƏT •

7 mart 2025-ci il

